

Albyberg etapp 2

LANDSKAPSANALYS

Haninge
kommun

AFRY

LANDSKAPSANALYS

Albyberg etapp 2

2024-01-15

Medverkande:

Beställare: Haninge kommun
136 81 Haninge

växel 08-606 70 00

Kontaktperson: Martina Pereira Norman

Konsult: **AFRY**
Årstaängsvägen 17, 117 43 Stockholm

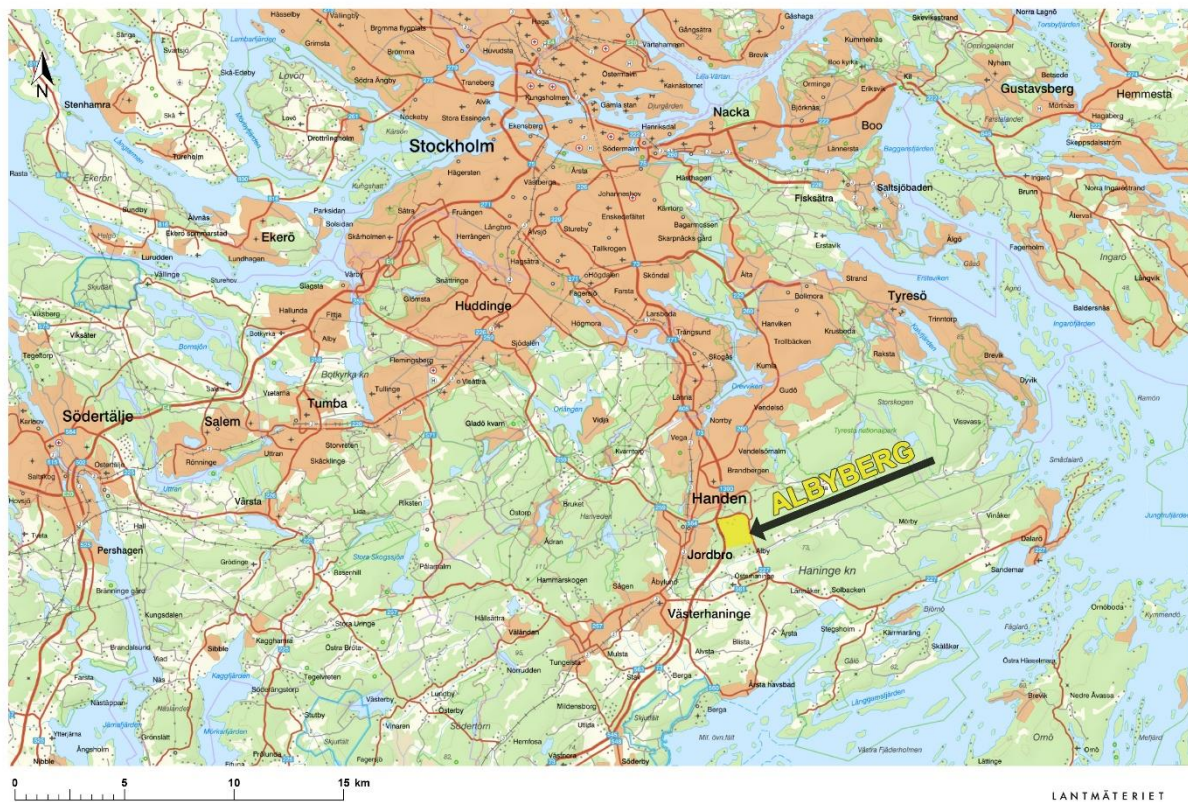
Landskapsarkitekt: Martina Pereira Norrman & Johanna Ottosson

Innehåll

1.	Inledning.....	4
1.1.	Bakgrund till detaljplan Albyberg.....	4
1.2.	Syfte.....	6
1.3.	Metod.....	6
1.4.	Tidigare utredningar.....	6
1.5.	Avgränsning.....	7
2.	Aktuella styrdokument.....	8
2.1.	Regionala styrdokument.....	8
2.2.	Kommunal översiktsplan för Haninge.....	9
2.3.	Riksintressen och områdesskydd.....	10
3.	Landskapets uppbyggnad.....	14
3.1.	Geomorfologi och topografi.....	14
3.2.	Jordarter.....	15
3.3.	Hydrologi.....	16
4.	Landskapets strukturer.....	18
4.1.	Landskapstyper.....	18
4.2.	Stråk.....	19
5.	Användning av landskapet.....	26
5.1.	Rekreation & friluftsliv.....	26
5.2.	Naturmiljö.....	31
5.3.	Historisk användning av landskapet.....	33
6.	Karaktärisering.....	38
7.	Rekommendationer för fortsatt arbete.....	68
7.1.	Principer för fortsatt utveckling av struktur.....	69
8.	Referenser.....	72

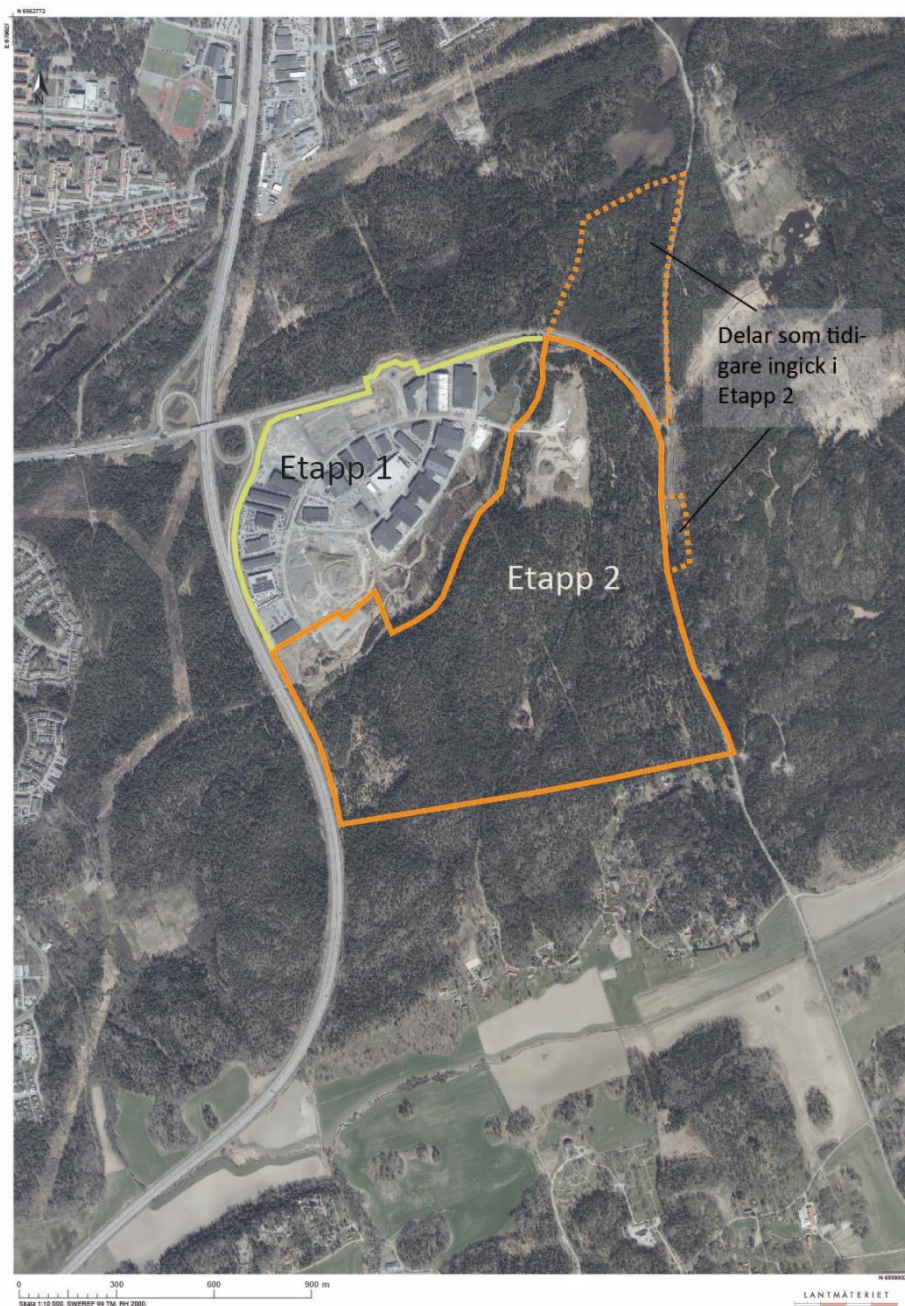
1. Inledning

1.1. Bakgrund till detaljplan Albyberg

Figur 1: Albybergs placering på Södertörn

Området Albyberg är en del av Haninge kommun. Det omfattar ett område om cirka 1.5 kvadratkilometer och ligger lokaliserat sydöst om Stockholm, mellan Nynäsvägen och Dalarövägen. Avståndsmässigt är Albyberg beläget, fågelvägen, cirka 20 km från centrala Stockholm, 13 kilometer från Dalarö och cirka 30 kilometer från centrala Södertälje. Haninge centrum ligger drygt 2 km nordväst om planområdet.

Figur 2: Albyberget etapp 1 respektive etapp 2. Delar som tidigare ingick i Etapp 2 och som nu är borttagna visas med streckad, orange linje.

I Haninge kommun pågår en utveckling av verksamhetsområdet Albyberg i två etapper, se figur 2. Inom etapp ett har idag ett flertal verksamheter etablerats och utbyggnaden pågår fortfarande. Etapp två omfattar cirka 1 km², 100 hektar, och gränsar mot föregående etapp. Planområdet innefattar del av fastigheterna Kalvsvik 16:1 och Alby 1:9 i Jordbro.

Etapp två har varit på samråd under 2016. Planarbetet avbröts dock på grund av osäkerheter gällande vattenkvaliteten inom området, till följd av höga halter av sulfid. Nu har kommunen beslutat att återuppta arbetet för att möjliggöra att verksamhetsområdet Albyberg kan expandera i en andra etapp.

1.2. Syfte

År 2023 formulerades ett förnyat planuppdrag för detaljplan Albyberg etapp 2. Syftet är att utreda förutsättningarna för att fortsätta etablera verksamhetsområdet Albyberg i en andra etapp.

Detaljplanen avser att möjliggöra för verksamheter av mindre störande och miljöpåverkande slag, som logistik, kontor, service och hotell.

Landskapsanalysen är en av tio utredningar som tas fram som underlag för kommande planarbete och utformning av bebyggelsestruktur i etapp två. Landskapsanalysen syftar till att kartlägga och analysera landskapets olika delar, vilket sedan utgör underlag till riktlinjer runt hur landskapets värden kan tillvaratas i kommande utformningen.

Inför den fortsatta detaljplaneprocessen behöver platsens förutsättningar utredas så att en lämplig markanvändning kan fastställas. Markens tekniska och landskapsliga förutsättningar kommer att ligga till grund för planarbetets fortskridande. Med utredningarna som stöd kan planen utformas på ett sätt som bidrar till måluppfyllelse för den breda målflora som finns för landskapets och verksamhetsområdets funktion och kvalitet.

1.3. Metod

Arbetet inleddes med insamling av information och genomgång av flertalet olika källor - såväl offentliga kartor, samrådshandlingar, samrådscommentarer, tidigare utredningar och rapporter, samt dokument från kommunen. Relevant material sammanställdes i kartor som sedan användes som underlag för kartmaterialet i denna rapport. Materialet sammanfattades även skriftligen och redovisas i denna landskapsanalys.

Därefter gjordes en karakterisering av planområdet genom att överlagra värden avseende naturmiljö, topografi, rekreation och kulturmiljö. Karakteriseringen innebär att planområdet delas upp i olika områden i enlighet med hur värdetäta och bevarandevärda de är. I karakteriseringen belyses även varje identifierat områdes känslighet respektive potential. Karakteriseringen kan framöver utgöra grund för fortsatta diskussioner runt områdets kommande utveckling och struktur. Slutligen togs ett antal principer fram som grund för kommande arbete och gestaltning.

1.4. Tidigare utredningar

Tidigare har planhandlingar för samråd tagit fram. Bland annat finns tidigare utredningar såsom arkeologiska utredningar, naturvärdesinventering med mera. Några av dessa utredningar har relevans och fungerar som underlag för utredningen även nu.

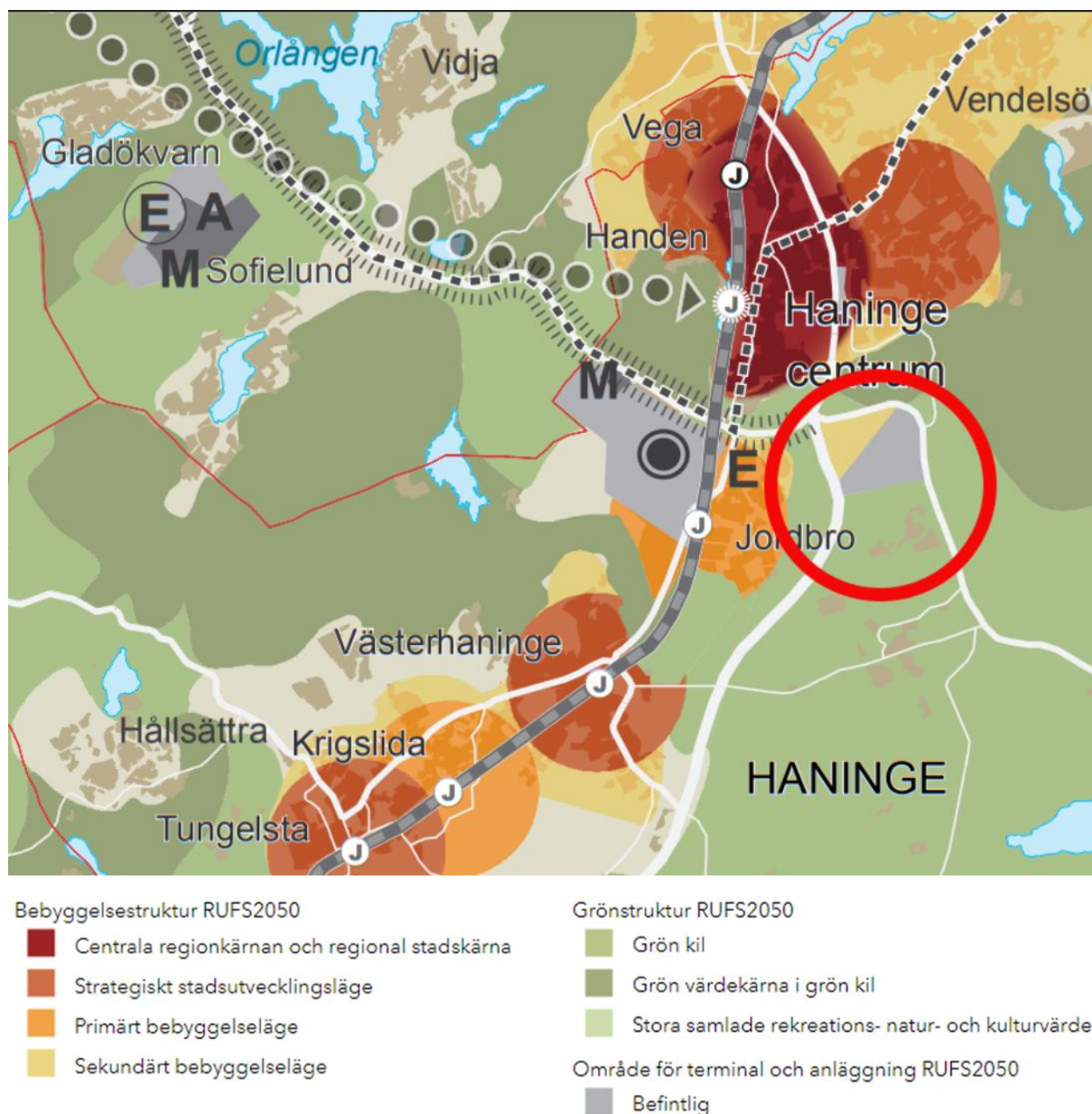
I samband med tidigare planarbete gjordes ingen separat landskapsanalys. I tidigare planbeskrivningen beskrevs dock vissa förutsättningar avseende bland annat landskapsbild och rekreation. Som en del av strukturen föreslogs då naturmark med gång- och cykelväg mellan verksamhetskvarteren.

1.5. Avgränsning

Landskapsanalysen omfattar i huvudsak landskapet inom planområdets gränser. Ibland redovisas även kopplingar till angränsande områden, där det har bedömts relevant för att få en bättre helhetsbild.

2. Aktuella styrdokument

2.1. Regionala styrdokument

Figur 3. Karta från RUF 2050, Albyberg utmärkt med röd ring.

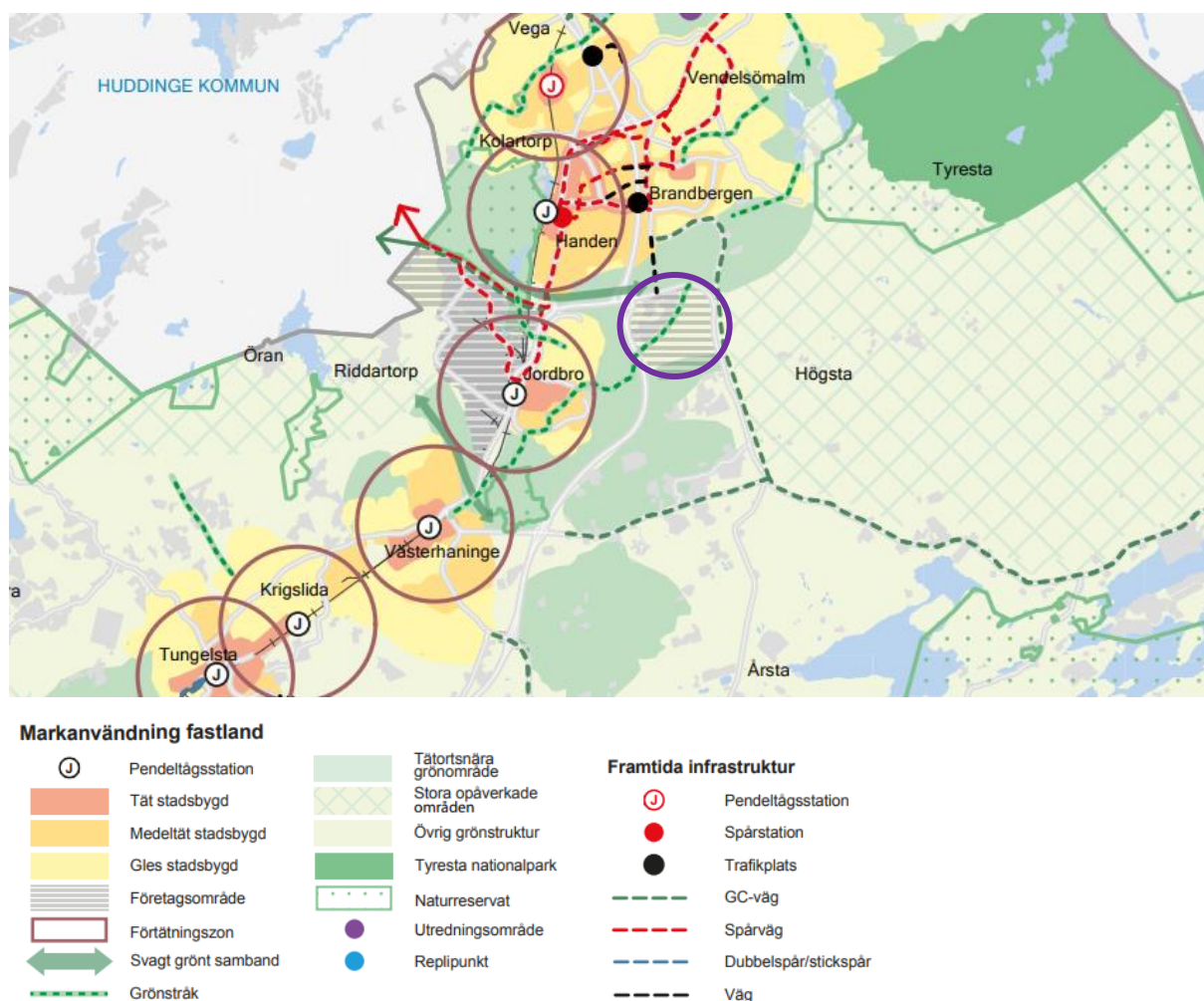
Den övergripande utbyggnadsstrategin i RUF 2050 innebär att bebyggelsen koncentreras till regionala stadskärnor och kollektivtrafikhärlägen. Albyberg pekats ut som "Sekundärt bebyggelseläge" och "område för befintlig terminal och anläggning". Kategorierna inrymmer olika typer av bebyggelse, verksamheter, lokal grönsstruktur, service med mera, samt i några fall även naturreservat och områden av riksintresse.

Norr och söder om Albyberg finns gröna kilar utpekade. Kilarna utgör en sammanhängande struktur av områden med värden för rekreation, natur- och kulturmiljöer Enligt RUF:en ska de behållas

obebyggda. De gröna kilarna ansluter till värdekärnor i Tyresta och Hanveden och innehåller områden som har de högsta rekreations-, natur, eller kulturmiljövärdena, ofta naturreservat eller riksintressen. Förhållssätten som beskrivs i RUFSen är bland annat att kilarna och värdekärnorna ska bevaras och stärkas. Ny bebyggelse med mera som försämrar kilarnas funktioner och värden ska undvikas. Det anges också att tillgängligheten till de gröna kilarna och värdekärnorna ska säkras och förbättras.

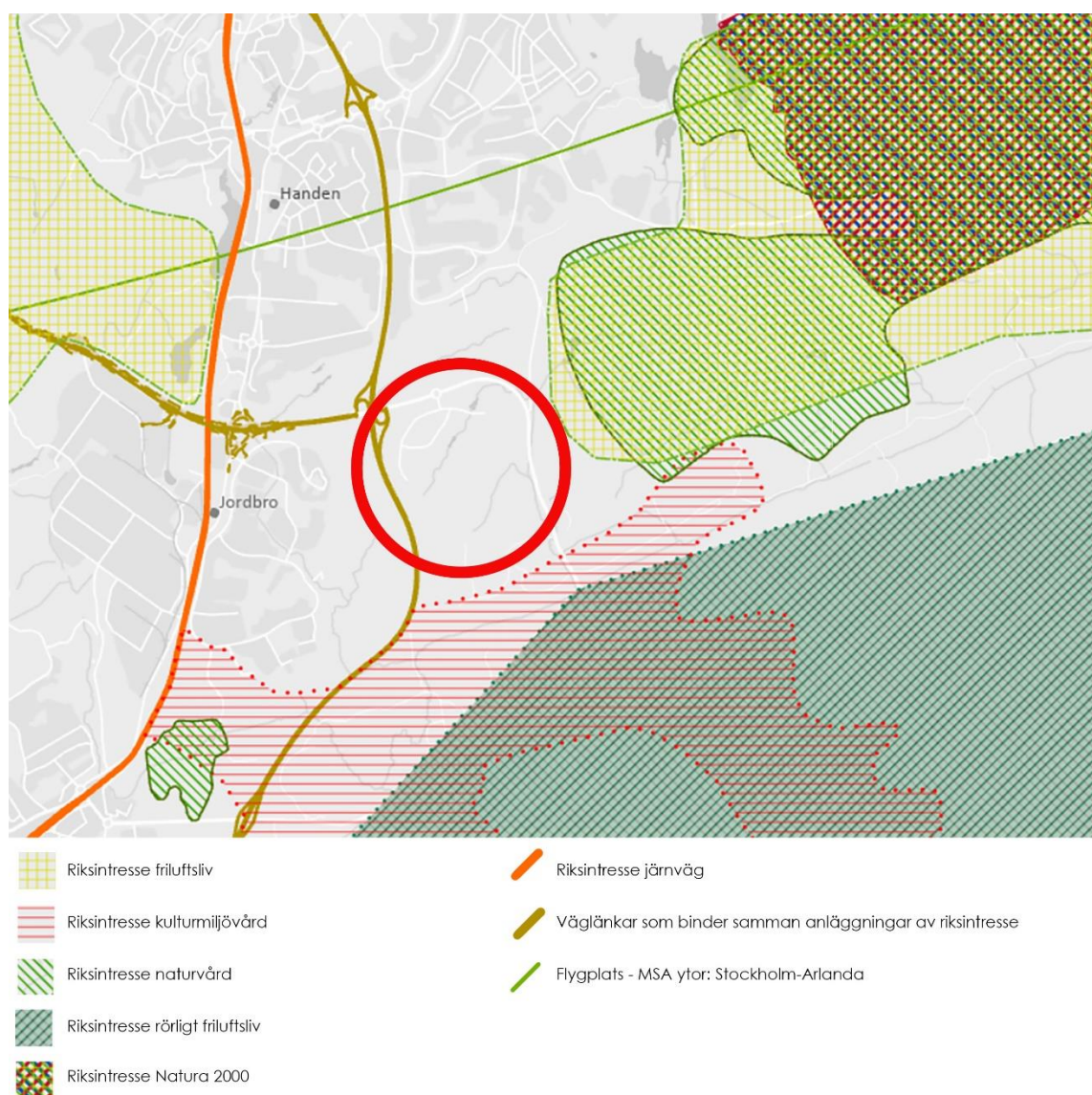
2.2. Kommunal översiktsplan för Haninge

I Haninge kommun översiktsplan 2030, antagen 2016-11-07, pekas området ut som företagsområde med grönstråk genom. Södra delen av nu aktuellt planområde pekas ut som tätortsnära grönområdet som överlappar företagsområde – här har översiktsplanen således inte gjort något tydligt ställningstagande. Norr om Albyberg etapp 1 finns utpekade ett svagt grönt samband och öster om planområdet ett område utpekade som "stort opåverkat område", se figur 4.

Figur 4: Karta ur översiktsplanen. Planområdet (markerat med lila ring) ligger omgivet av tätortsnära grönområden och intill finns "stora opåverkade områden".

2.3. Riksintressen och områdesskydd

Figur 5: Riksintressen i området. Albyberg utmärkt med röd cirkel.

Inom själva planområdet finns inga riksintressen eller andra formella skydd. Området angränsar dock till väg 73, Nynäsvägen, som är del av riksintresse för kommunikationer. Vidare omgärdas planområdet av riksintresseområden för såväl kulturmiljövård som naturvård och friluftsliv. Inom delar av riksintresseområdena finns också andra skydd, såsom Natura 200-område, naturreservat och nationalpark.

Bestämmelser om riksintressen finns i 3 och 4 kapitlet i miljöbalken. Lagstiftningen omfattar områden som är skyddsvärda på grund av natur- och kulturvärden men också för områden som har betydelse för ett speciellt användningsområde, så som exempelvis totalförsvaret. Ett riksintresses värde eller betydelse får inte påtagligt skadas och det väger alltid tyngre än ett motstående lokalt allmänintresse. Områden av riksintresse ska prioriteras i den fysiska planeringen.

2.3.1. Riksintresse Kulturmiljövård Österhaningebygden K19

Figur 6: Riksintresse för kulturmiljövård Österhaningebygden, markerat i orange.

Strax söder om planområdet finns ett område utpekat som riksintresse för kulturmiljövården, se figur 6. Området har en förhistorisk bruks- och bosättningskontinuitet med storgods av medeltida ursprung och sockencentrum med medeltida kyrka. Motiv till utpekandet är det rika fornlämningsbeståndet, vägsystemet och kyrkomiljön med prästboställen och kyrkskolan.

2.3.2. Riksintressen för natur och rekreation

Figur 7: Flertalet naturreservat finns i det omgivande landskapet. Se figur 7 och figur 19 för karta över riksintressen för friluftsliv.

Riksintresse Naturvård Gullringskärret NRO01029

Gullringskärret, lokaliserat några hundra meter söder om Jordbro, är en av länets förnämsta platser för många mossor. Inom naturreservatet finns betesmarker och historiska gravfält.

Rudans naturreservat

Rudans naturreservat erbjuder många möjligheter till friluftsliv och aktiviteter. Sörmlandsleden passerar genom området. Sommartid finns goda möjligheter till bad och fiske; vintertid till skridsko- och skidåkning. Området har även höga naturvärden, främst knutna till bestånd av gammal hällmarkstallskog samt till våtmarker.

Hanvedenskogen, där Rudanområdet ingår, är rik på fynd från stenåldern vilket förklaras av att området är högt beläget och det landområde som först steg ur havet efter den senaste istiden. Till detta nya landområde kom jägarfolk redan på stenåldern för bland annat fiske, säl- och fågeljakt.

Riksintresse Friluftsliv Tyresta – Åva – Gålö FAB 07

Inom området finns urskog och flera olika naturtyper med flera sällsynta växter och djur. Landskapet består här av orörda barrskogsområden, myrar, ekhagar och stränder samt ett odlingslandskap som är präglad av dess historiska användning. Det tätortsnära läget gör området viktigt för friluftsliv. Sörmlandsleden genomkorsar området. Området är en del av Stockholms regionala grönstruktur och

tillhör Tyrestakilen.

Riksintresse Naturvård Tyresta – Åva NRO01026

Områdets främsta naturvärden utgörs dels av Åvaåns avrinningsområde, som till stora delar har en naturlig karaktär med omväxlande strömmar, meandrande sträckor och steniga forsar. Dels utgörs naturvärdet av det kuperade skogslandskapet, innehållandes många olika naturtyper så som hållmarkstallskog, tallskog på morän, sumptallskog, friska till sumpiga granskogar och myrmarker. Stora delar av Tyrestaskogen är ostörd med stark urskogsprägel.

Inom området finns även ett småbrutet odlingslandskap, som tillsammans med de andra naturtyperna utgör en diversitet, skapandes stora kvaliteter beträffande flora och fauna.

Tyresta Naturreservat och Nationalpark

Tyresta nationalpark är det största urskogsområdet söder om Dalälven. Nationalparken omges av Tyresta naturreservat och sammantaget utgör Tyresta 5000 hektar med 55 km vandringsleder.

Syftet med reservatet är att bevara områdets skogar, våtmarker och vattendrag i väsentligen orört tillstånd, att bibehålla och vårda kulturmarker samt att främja allmänhetens friluftsliv. Syftet är även att reservatet ska fungera som en skyddszon för den angränsande nationalparken och för Åvaåns vattensystem.

Riksintresse Friluftsliv FAB 08 Hanveden

Området präglas i delar av vildmarkskaraktär som erbjuder tysta miljöer. Inom området finns ett nätverk av vandringsleder knyter ihop flertalet friluftsgårdar och Sörmlandsleden. Runt flera av områdets sjöar finns vackra utblickar och möjlighet till vattenanknutna friluftsaktiviteter. Det geografiska läget ger goda möjligheterna att nå området med allmänna kommunikationer.

Området är en del av Stockholms regionala grönstruktur och tillhör Hanvedenkilen.

Riksintresse rörligt friluftsliv - Kustområdena och skärgården i Stockholms län

Stockholms läns kust- och skärgårdsområde är i sin helhet av riksintresse, med särskilt stora natur- och kulturvärden och betydelse för friluftsliv och turism.

Syftet med riksintresset är att långsiktigt hushålla med de begränsade mark- och vattenområdena inom kust- och skärgårdsområdet. Turismen och friluftslivets intressen ska särskilt beaktas vid bedömningen av förändringar. Bestämmelserna utgör dock inte hinder för utvecklingen av befintliga tätorter eller det lokala näringslivet.

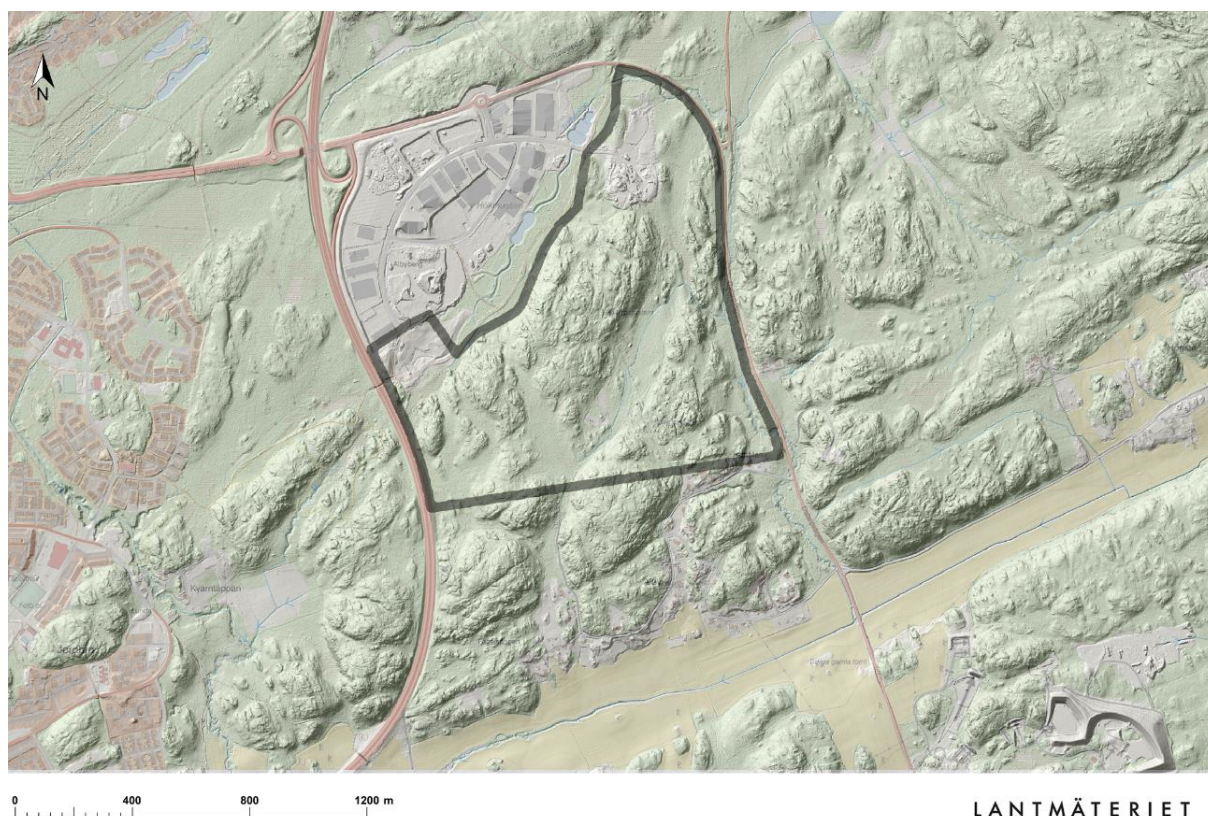
3. Landskapets uppbyggnad

Beskrivningen av landskapets uppbyggnad förklarar varför det fysiska landskapet ser ut som det gör och hur det har tillkommit. Syftet är att skapa förståelse för de naturgeografiska förutsättningarna såsom topografi, jordarter, berg och vatten.

3.1. Geomorfologi och topografi

Stora delar av Södertörn, liksom stora delar av östra Svealand, är ett så kallat sprickdalslandskap. Detta bildades för cirka 25 miljoner år sedan genom att jordskorpan rörde sig och sprack upp, så att låga berg och dalar bildades. I de uppkomna sprickdalarna återfinns idag sjöar, jordbruksmark och majoriteten av bebyggelsen.

Landskapet runt Albyberg följer det typiska mönstret för ett sprickdalslandskap och bebyggelsen är således huvudsakligen lokaliserad till de låga, platta områdena. Vid senare tillkommen bebyggelse har topografin ofta slätats ut ytterligare, i syfte att göra marken mer lättbebyggd. Utöver bebyggelse återfinns i sprickdalarna ofta åkermark eller -i de djupaste delarna- sjöar.

Figur 8: Topografi i området. Plangräns markerad i grått.

Själva planområdet, etapp 2, är kuperat och består till övervägande del av låga bergsryggar beklädda med en vegetation av hållmarkstallskog. Nedanför dessa återfinns gran- eller blandskog, delvis på igenväxande odlingsmark. Somliga lågpartier utgörs av myrmarker med sumpskog. I svackorna mellan

bergsknallarna är det ofta blött, då vattnet tidvis blir instängt innan det så småningom leds bort av små bäckar och diken. Nivåerna inom planområdet varierar mellan 30 och 60 meter över havet

3.2. Jordarter

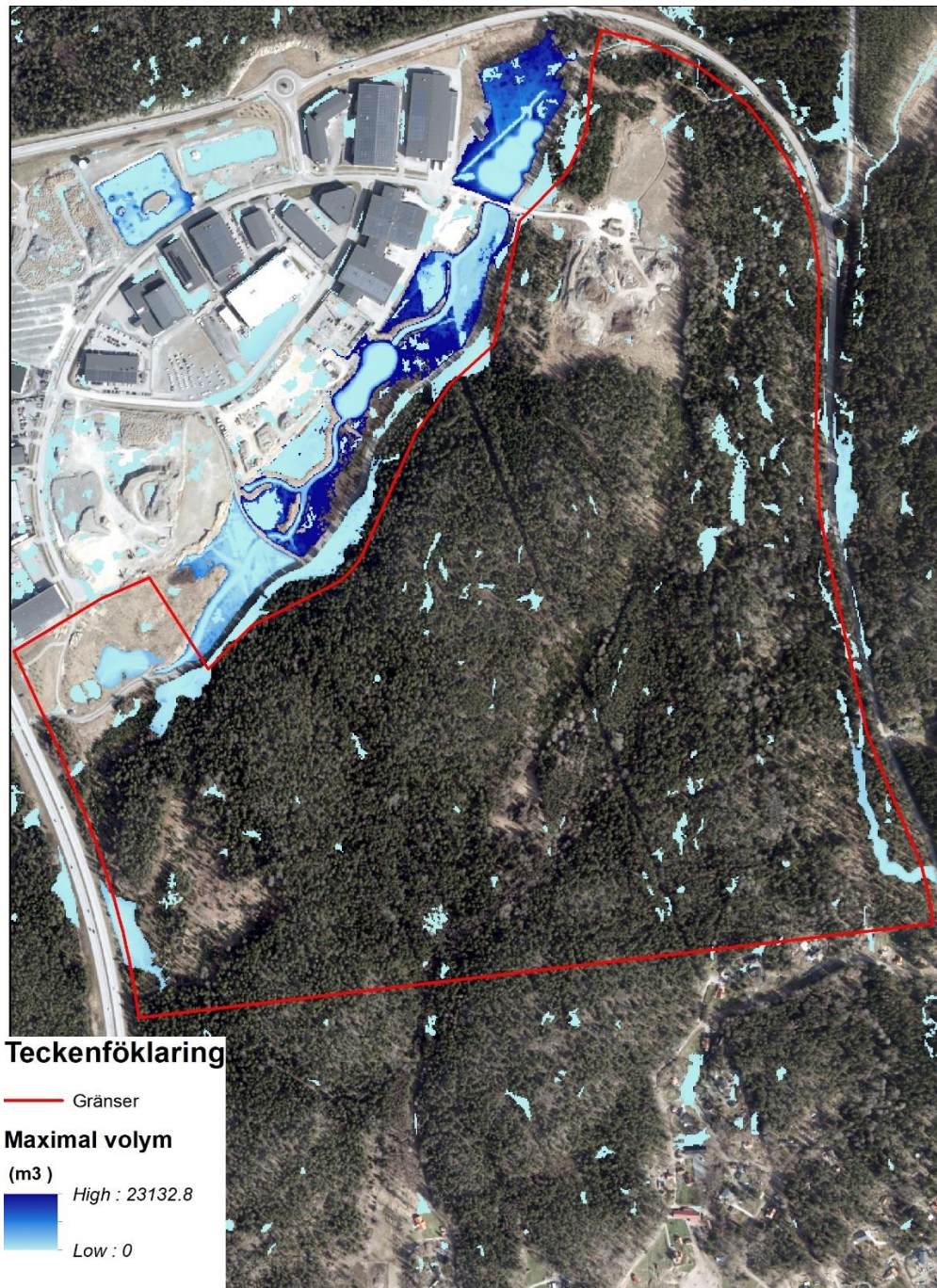
Figur 9: Jordartskarta tillsammans med terrängskuggning skapar en bild av hur området stigit ur havet som en följd av landhöjningar, vilket sorterat och fördelat jordarterna. Plangräns markerad i grått.

Vid studerandet av jordartskarta för området framgår tydligt hur området i etapp 2 domineras av berg (röd färg i figur 9). Mellan dessa återfinns sandig morän (ljusblått) samt postglacial finsand (orange med vita prickar). Söder om detaljplaneområdet syns glaciala leror (gult) i den dalgång som till stora delar används som odlingsmark.

Vid en hopslagning av jordartskartan med en karta över terrängskuggning, som i figur 9, blir det visuellt tydligt varför de olika jordarterna befinner sig just där de gör. Det kan utläsas hur de höga, bergiga områdena först steg upp ur havet i samband med landhöjningarna, och jordlagren där sedan sköljdes bort av vågor. Som en följd återfinns sandiga jordar på sidan av dessa höga toppar, och bördig lera i sprickdalarnas botten - som alltså legat längst under vatten. Jorddjupet i området är mellan noll och tolv meter.

3.3. Hydrologi

Berget i området är sprickfattigt vilket medför omfattande ytavrinning. Infiltration sker i stället främst i de mer låglänta områdena, med mer genomsläppliga sandjordar. I dessa längre delar finns även små vattendrag. De stora nivåskillnaderna inom området indikerar att avståndet till grundvatten varierar. I stort sett hela etapp 2 hör till Husbyåns källområde.

Figur 10: Skyfallskarta vid hundraårsregn.

3.3.1. Hydrogeologisk utredning

En översiktlig geoteknisk och hydrogeologisk utredning för Albyberg, etapp 2, tas fram parallellt med denna landskapsanalys. Syftet med utredningen är att beskriva de geotekniska och hydrogeologiska förutsättningarna som underlag för det fortsatta detaljplanearbetet.

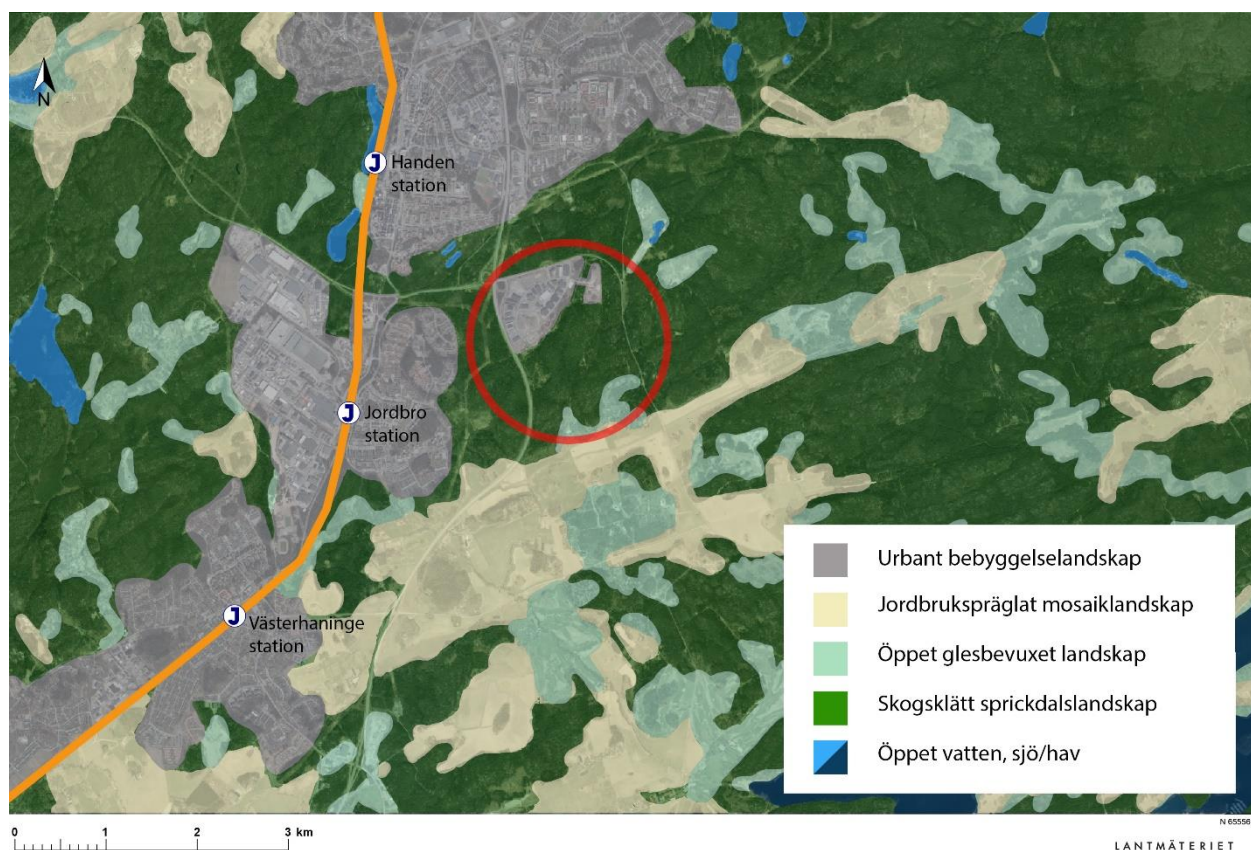
Slutsatserna från den hydrologiska utredningen är att områdena med exponerat urberg är lämpliga för byggnation medan områdena med torv samt områden med marknära grundvattenförhållanden kräver särskild uppmärksamhet.

Vattenhantering, understödd av detaljerade hydrogeologiska och geotekniska undersökningar, blir avgörande för att identifiera riskområden där sättningsproblematik kan uppstå på grund av borttagande av grundvatten eller schaktarbeten. Sådana förändringar kan negativt påverka de hydrogeologiska förhållandena. Detta kan i sin tur leda till yttre vattenskador, påverkan på markförhållanden vid nybyggnation, samt konsekvenser för närliggande områden.

4. Landskapets strukturer

Hur människor uppfattar och orienterar sig i landskapet kopplar an till dess olika strukturer. Under denna rubrik identifieras ett antal landskapstyper i det större landskapet. Med utgång i detta diskuteras sedan landskapets strukturer av bebyggelse och vegetation. Vidare behandlas områdets stråk för flera olika transporttyper.

4.1. Landskapstyper

Figur 11: Landskapstyper.

Inom det större området har fyra typer av landskapstyper identifierats, samt “öppet vatten”. Kategorin “Urbant bebyggelselandskap” karaktäriseras just av en över lag bebyggd mark. Detta kan vara både med industrier, flerfamiljshus eller tätare villastrukturer.

“Jordbrukspräglat mosaiklandskap” utgör en stor del av kartbilden. Kännetecknande för landskapet är öppna markarealer som används, eller nyligen har använts, för odling, bete eller ängsbruk. Landskapet bryts upp av mindre skogspartier. Karakteristiskt är även element så som dikesrenar, alléer och åkerholmar. Typisk landsbygdsbebyggelse förekommer.

Inom kategorin “öppet glesbevuxet landskap” finns öppnare partier i landskapet av huvudsakligen naturlig mark. Inom kategorin återfinns exempelvis golfbanor, glesa bebyggelseområden av icke-urban karaktär, större ängspartier samt kalhyggen. Kategorin “skogsklätt sprickdalslandskap” utgörs i huvudsak av det typiska Södertörnslandskapet i form av skogbeklädd, småkullig mark. I delar är landskapet dramatiskt med branta bergväggar och skiftande karaktär.

4.1.1. Bebyggelsestrukturer

Vid studerandet av kartan över landskapstyper blir det tydligt hur den urbana bebyggelsen utgår från områdets pendeltågsstationer. Därifrån har den vuxit utåt i de riktningar som tillåts. Väster om Haninge pendeltågsstation bryts mönstret: i detta läge hade urban bebyggelse kunnat förväntats, men ett naturreservat har hindrat exploatering. Här bildas en dramatisk kontrast mellan urban bebyggelse och naturmark. Värt att notera är att Albyberg etapp 1 och 2 idag inte hänger samman med övrig urban bebyggelse utan ligger något avsides strukturmässigt, i stället omgivet av strukturer av skog och odlingslandskap.

Själva planområdet, etapp 2, är idag obebyggt. Den närmaste bostadsbebyggelsen finns i Alby, söder om området. Här finns ett femtiotal bostadshus och ett par jordbruksfastigheter. Planområdet avskiljs från Alby med några relativt höga bergknallar. Norr om planområdet pågår utbyggnad av verksamhetsområdet inom Albyberg etapp 1.

4.1.2. Grönstrukturer

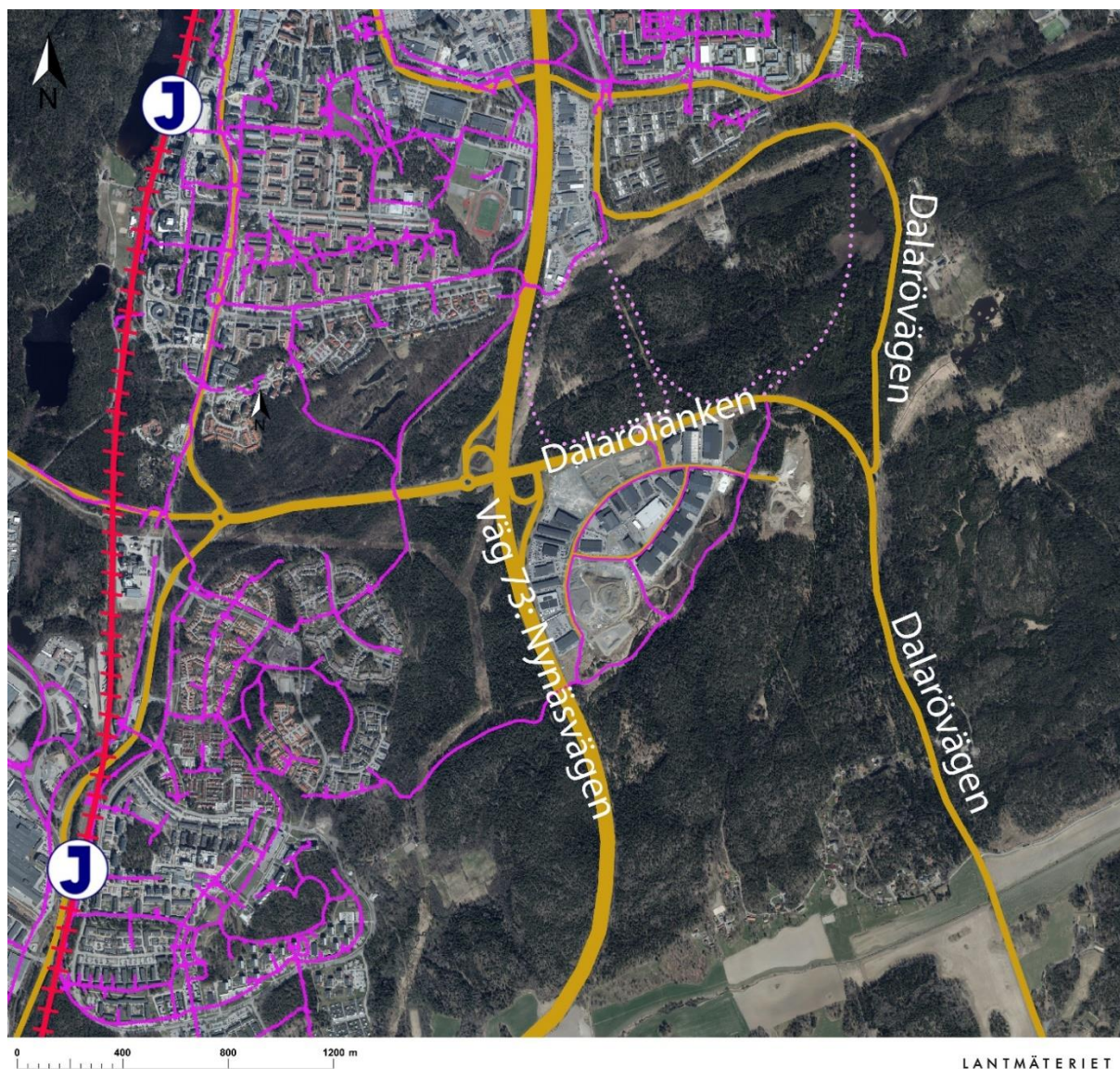
Haninge kommun innehåller både natur, skärgård och hav, och hit kommer besökare från hela regionen för att ta del av friluftsliv och naturupplevelser. Hur grönområden hänger ihop är ofta lika viktigt som vilka naturvärden som finns i de olika områdena. Förlust och fragmentering av livsmiljöer är ett av de främsta hoten mot biologisk mångfald, både i Sverige och andra länder.

Kartan över landskapstyper visar hur stora sammanhängande grönstrukturer finns i landskapet. Delar av dessa utgörs av skyddad natur, så som Tyresta nationalpark i kartans nordöstra del. Grönstrukturen skärs av tydligt av järnvägsspåret med dess omkringliggande urbana bebyggelse. Ett svagt grönt samband finns kvar ungefär mitt emellan Handen station och Jordbro station, i höjd med Albyberg etapp 1.

Albyberg etapp 2 utgör idag del av det större områdets sammanhängande grönstruktur. Området spelar en roll i att koppla samman dessa områden såväl fysiskt som visuellt och för att stärka de historiska sambanden. I ett scenario där etapp 2 skulle omvandlas helt till urban mark så skulle grönområdet mellan Jordbro och Albyberg bli betydligt mer avskuret från övrig grönstruktur.

4.2. Stråk

Med ”stråk” menas olika typer av färdvägar som människor nyttjar i landskapet. En sådan färdväg kan emellertid samtidigt vara en barriär i landskapet, så som exempelvis ett järnvägsspår eller en större trafikerad bilväg.

Figur 12: Karta över järnväg (röd), större bilvägar (orange) samt gång-och cykelvägar (lila).

4.2.1. Bil och järnväg

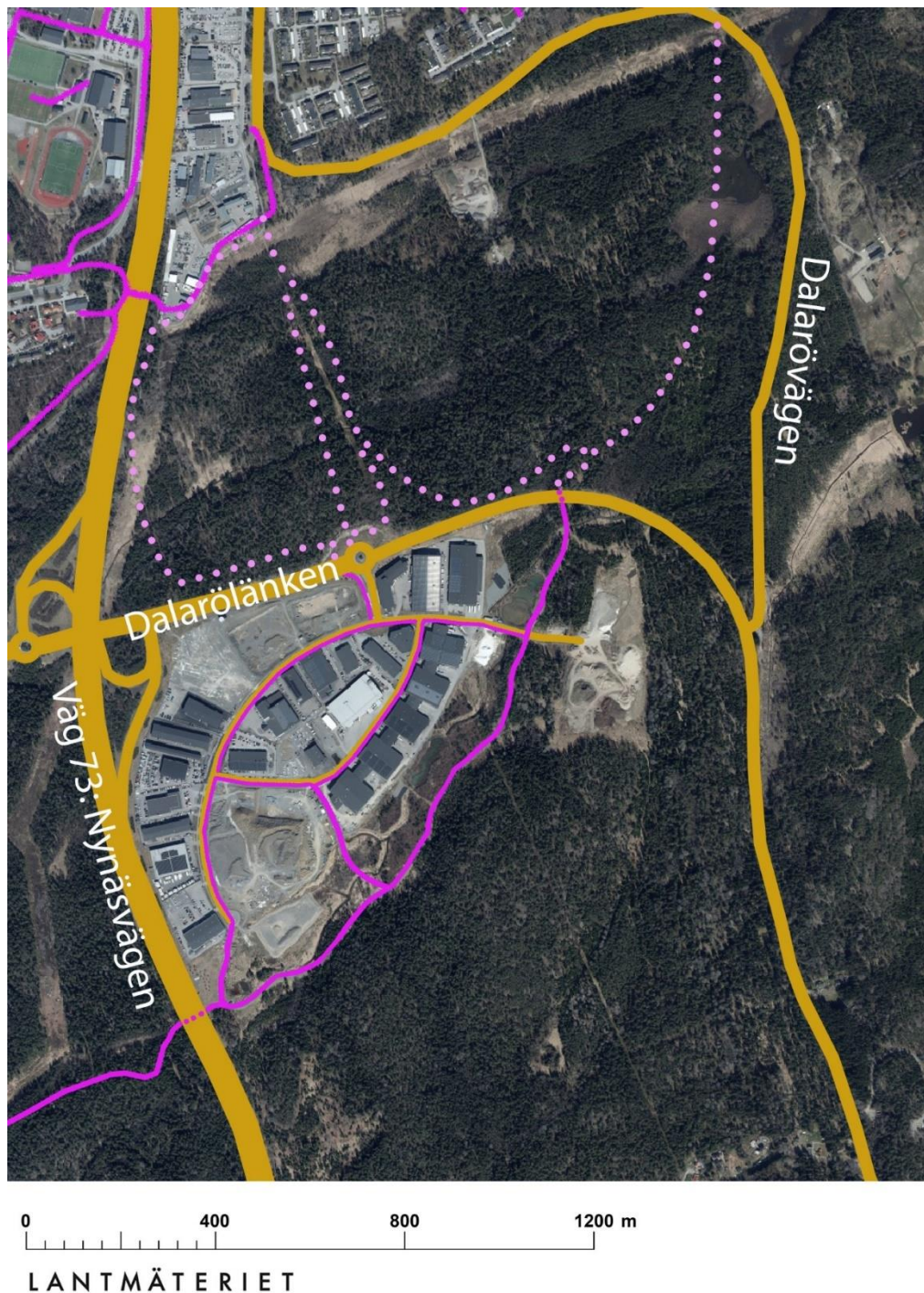
Järnvägen löper i nordsydlig riktning, markerad i rött i figur 12. Detta är landskapets tydligaste barriär då den inte går att korsa annat än vid anlagda järnvägsövergångar. På kartan ovan syns Handen pendeltågsstation längs norrut och under den Jordbro pendeltågsstation. Från Jordbros pendeltågsstation till adressen ”Dammliden 6” i centrala Albyberg, är avståndet gång-och cykelvägen ungefär 3,5 kilometer. Detta ger en uppskattad promenadtid på cirka 40–45 minuter och en cykeltid på cirka 10–15 minuter.

De större bilvägarna är markerade i orange i figur 12. Dessa större vägar utgör tydliga barriärer i landskapet då de utgörs av flera bilfiler och ofta viltstängsel.

Nynäsvägen, väg 73, går mellan Stockholm och Nynäshamn och har vägstandard motorväg eller 2+2 väg. Denna väg går nästan ända fram till Albybergs entrégata: således kan sägas att kommunikationsvägarna för motortrafik är god. Enda vägen in i Albyberg med bil är norrifrån, via

Dalarölängen. Väl inne i området går det att via en cirkelformad gata köra runt till områdets olika delar och verksamheter.

4.2.2. Cykel- och gångvägar

Figur 13: Gång-och cykelvägar i området, markerade i lila. Prickade vägar är förslag på framtida gång-och cykelkopplingar.

I lila färgmarkering på kartan i figur 12 ses gång-och cykelvägar i landskapet (Haninge cykelplan 2018). Inom de urbana områdena är gång-och cykelmöjligheterna goda. Även inom etapp 1 är tillgången på cykelvägar god, se figur 13 och 14, där separata gång-och cykelstråk löper parallellt med bilvägarna.

Figur 14: Gång-och cykelvägar löper parallellt med bilvägarna inne i Albyberg, etapp 1.

Trots god utbyggnad av cykelvägar inom Albyberg, är det svårtillgängligt att angöra området som gående eller cyklist. De prickade ljuslila strecken är förslag på framtida utbyggnad av cykelnätet, som föreslaget av Structor år 2020 i rapporten "Stråkstudie för cykelvägar - Albyberg". Förslagen på utbyggnad skulle gynna Albyberg som idag endast har en passage för cykelväg: under Nynäsvägen via en tunnel i områdets sydvästra del. Det finns dock två cykelvägar som slutar i "ingenting" - en i norra och en i östra delen av etapp 1. Med en utbyggnad norrut skulle området kunna användas som passageväg för cykel, från Jordbro till Brandbergen och vidare, samt medge för cykelpendling till och från Brandbergen.

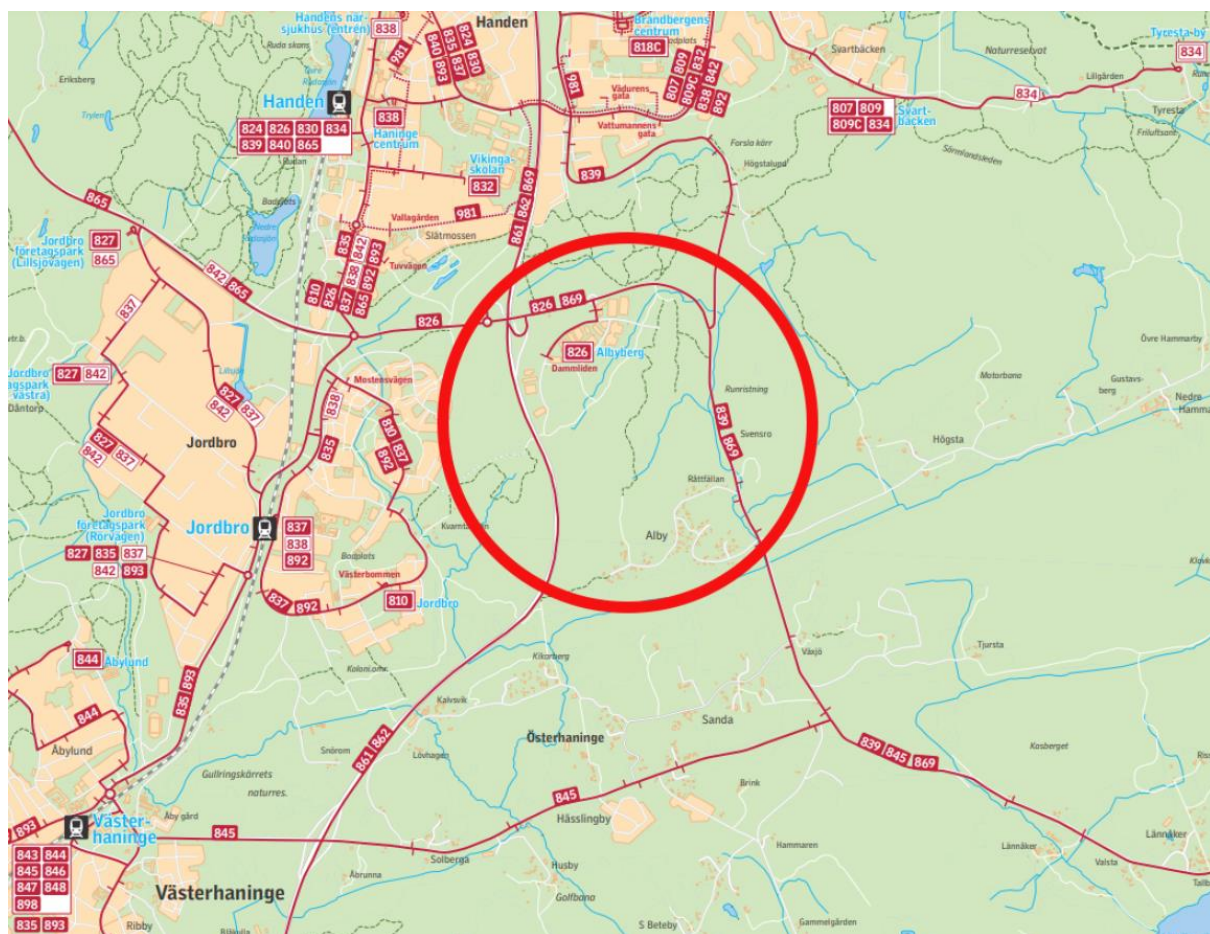

Figur 15: Gång-och cykeltunnel under Nynäsvägen, från Albyberg till Jordbro.

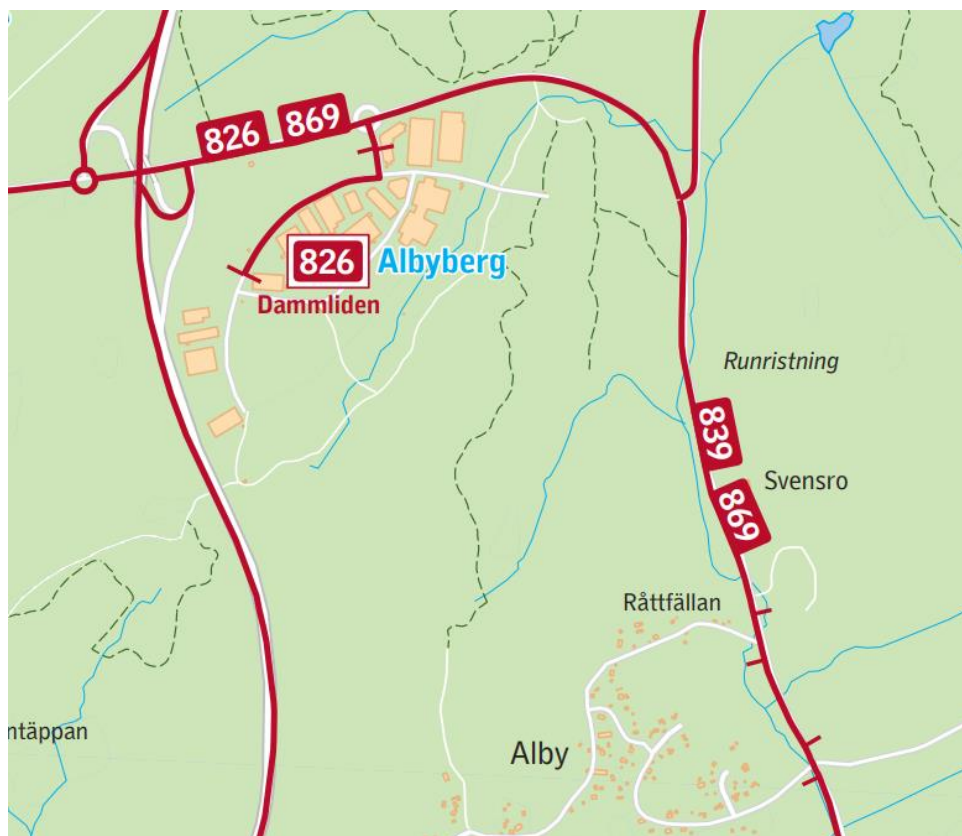
Figur 16: Gång-och cykeltunnel under Dalarövägen, från Albyberg. Efter denna tunnel tar cykelvägen slut. Planer finns dock på att förlänga cykelstråket bort till Brandbergen.

4.2.3. Kollektivtrafik

Figur 17: Kollektivtrafik i större perspektiv. Här finns flertalet busslinjer samt pendeltåg. Karta från SL.

Pendeltågslinje 43 löper i nordsydlig riktning genom landskapet. Linjen trafikerar sträckan från Bålsta till Nynäshamn via centrala Stockholm. Närmaste tågstationerna från planområdet är Handen och Jordbro som återfinns på vardera cirka två kilometers avstånd fågelvägen.

Figur 18: Kollektivtrafik i anslutning till Albyberg. Karta från SL.

Inom planområdet finns busstationerna Albyberg samt Dammliden, som är slutstation. Dessa ligger längs busslinje 826 som går från Handen till Dammliden – en resa som i dagsläget tar cirka 10 minuter. Trafiken avgår under morgonen med 30-minutersintervall och dagtid med 60-minutersintervall, endast under vardagar.

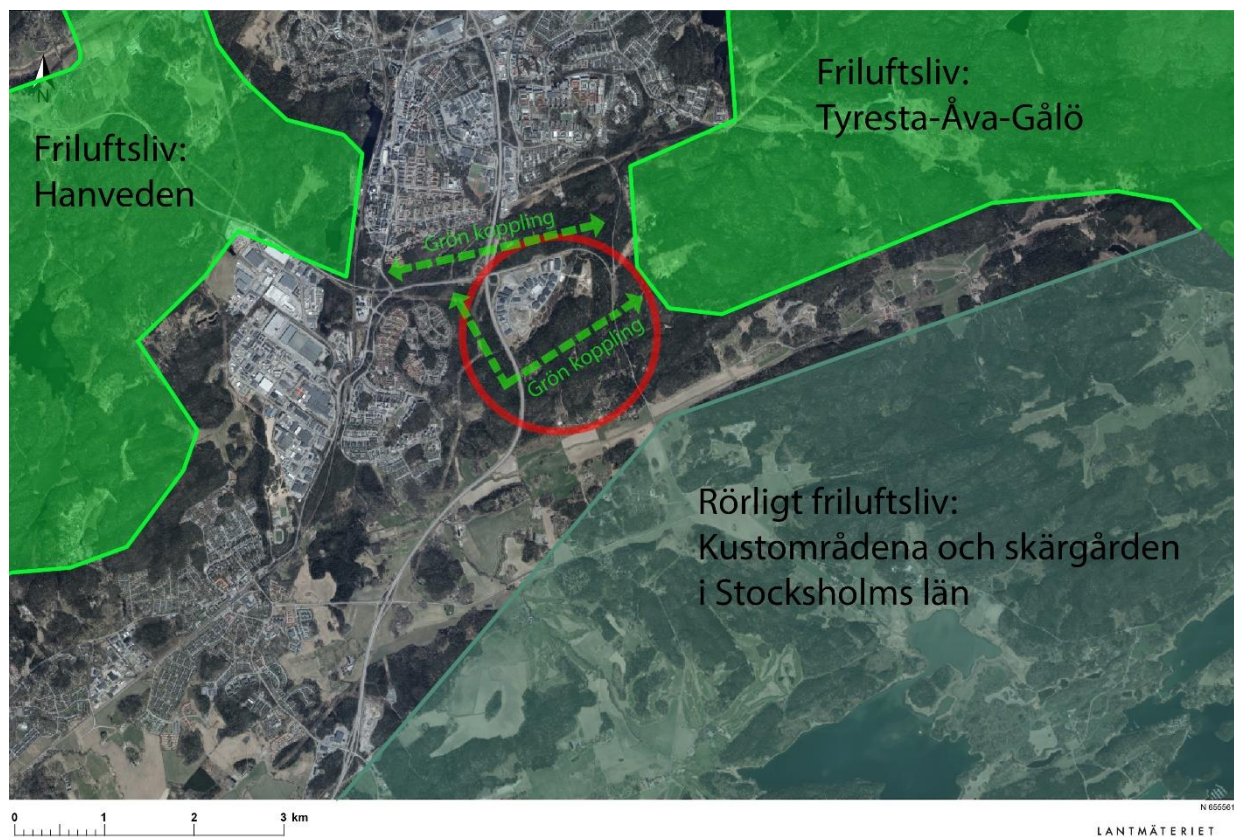
Buss 839 går mellan Handen och Smådalarö och passerar på Dalarövägen, öster om planområdet. Utmed vägen finns busshållplatserna Albyvägen samt Högstavägen. Denna busslinje trafikeras både vardag och helg.

Längs Dalarövägen trafikerar även buss 869 från Globen till Dalarö, vilken också den stannar vid hållplatserna Albyvägen samt Högstavägen. Bussen avgår i dagsläget fyra gånger per dag under vardagar.

5. Användning av landskapet

Under denna rubrik beskrivs hur Albyberg och dess omgivning har idag och genom tiderna har nyttjats, med fokus på de gröna områdena.

5.1. Rekreation & friluftsliv

Figur 19: Riksintressen för friluftsliv, samt kopplingar mellan dessa. Albyberg markerat med röd ring.

Sett till den större landskapsbilden finns stora rekreativa värden i området. I nordost finns riksintresse för friluftsliv Tyresta-Åva-Gålö och i nordväst riksintresset för friluftsliv Hanveden. Sydöst om Albyberg återfinns riksintresse för rörligt friluftsliv. Mellan Hanveden och Tyresta finns gröna kopplingar som går norr om respektive via planområdet, se figur 19. Dessa kopplingar är inte utan barriärer, utan genomskärs av ett antal större vägar. Ytterligare bebyggelse skulle dock inte gynna dessa rekreativa gröna kopplingar, utan tvärtom försvaga eller eliminera dem.

Figur 20: Sörmlandsleden kopplar samman två riksintressen samt stadsdelsparken Slätmossen.

Riksintressen för friluftsliv markerade i mörkgrönt, kommunalstadsdelsparker markerade i ljusgrönt samt Sörmlandsleden som prickad grön linje.

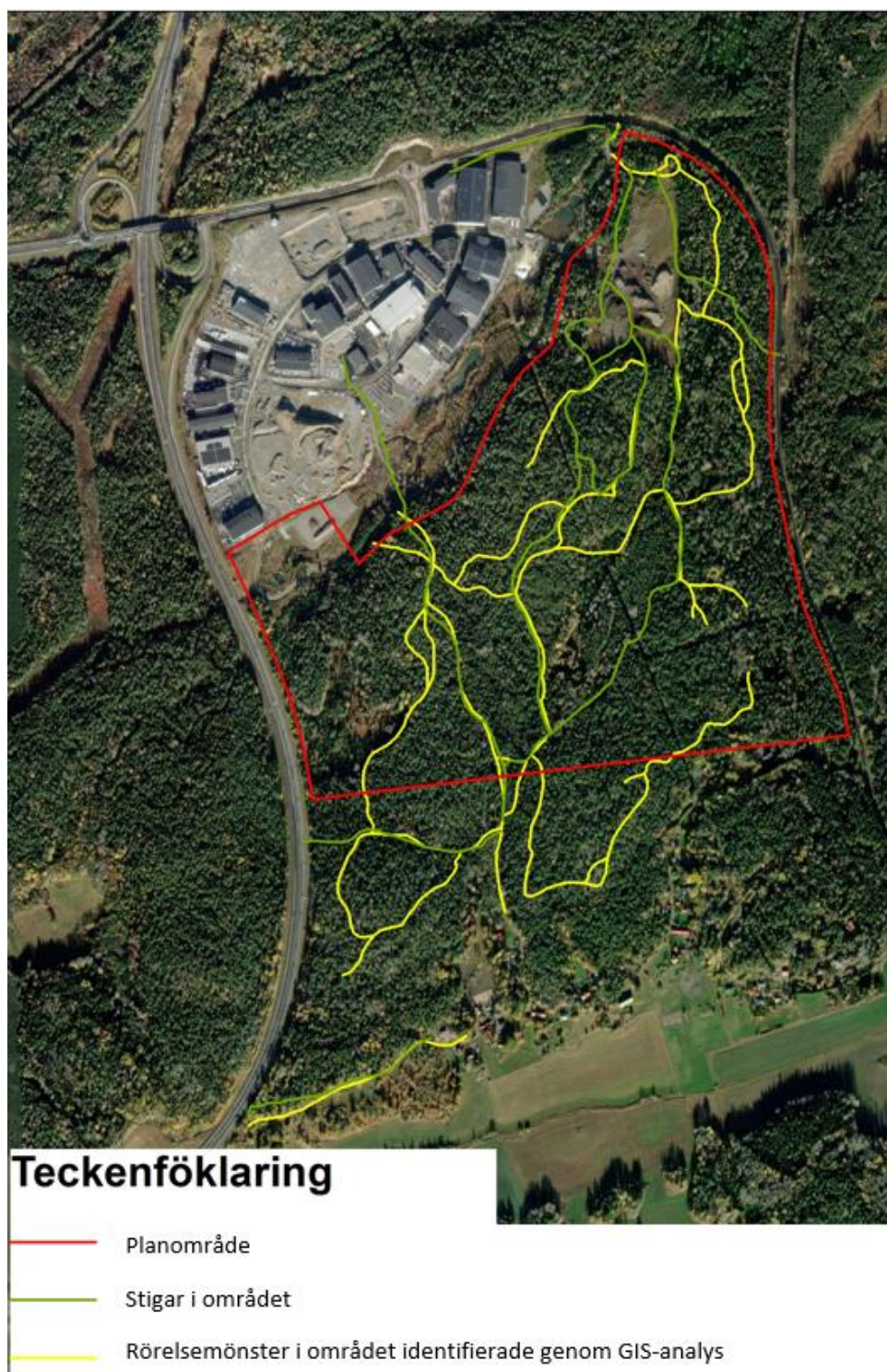
Genom den gröna kopplingen utpekad i figur 19 löper Sörmlandsleden och förbinder de viktiga friluftslivsområdena Tyresta och Hanveden med varandra. På kartan i figur 20 finns Haninge kommuns stadsdelsparker markerade och Sörmlandsleden passerar en av dessa: Slätmossens naturpark.

I samband med att etapp 1 byggdes ut anlades också en park i dalgången som delar upp områdena i etapp och 2. Dalen fungerar naturligt som uppsamlingsplats för områdets dagvatten. I parken finns möjlighet till promenader, skidåkning, ridning, etcetera.

Figur 21: Dagvattenpark mellan etapp 1 och etapp 2.

Naturområdena kring Nynäsvägen, väg 73, används flitigt av de boende i området för rekreation. Mellan Jordbro bostadsområde och Sörmlandsleden i nordost finns stigar och gångvägar som löper diagonalt över området, vidare genom dagvattenparken mellan etapp 1 och 2. Vägportar finns under väg 73 och Dalarölnäcken som underlättar framkomligheten. Området fungerar i övrigt som ett strövområde.

Figur 22: Området som utgörs av Albyberg etapp 2 används idag till rekreation. Bild över de många gångstigar i området. Flera av dessa används även som ridstigar.

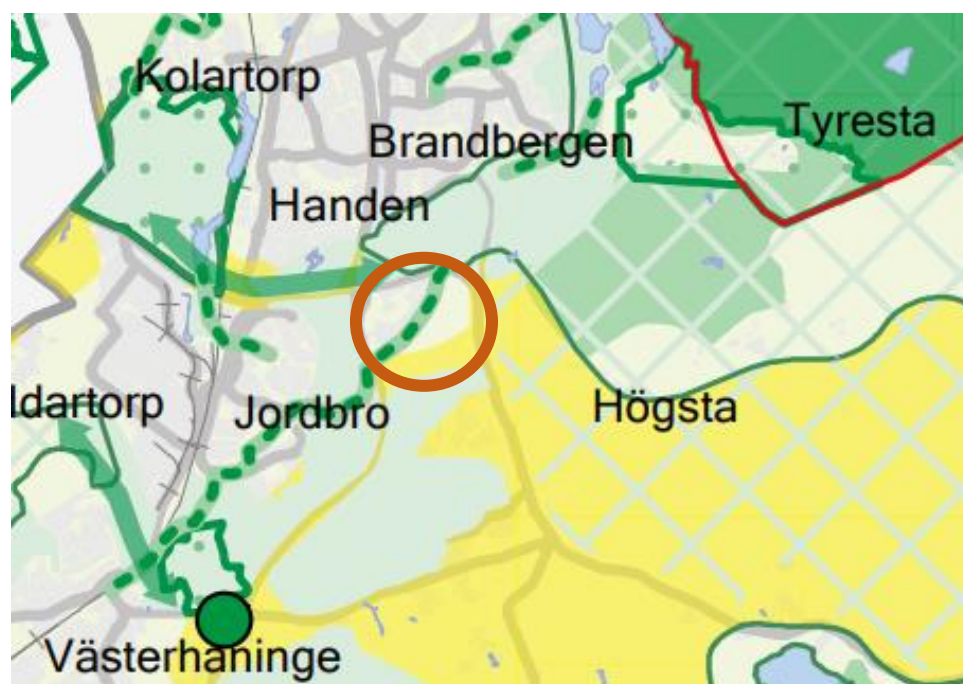
Fotgängare och hästekipage från bland annat Alby rör sig på stigar i dalgångarna och längs bergsryggarna. Det finns även en ridstig anlagd i samband med etapp 1, som går genom dagvattenparken från vägport väg 73 till vägport Dalarölnäcken. Vid samråd pekades också två välanvända ridstigar ut som ansluter från bostadsområdet söder om planområdet.

I översiktsplanen anges att det i Haninge finns cirka 2 000 hästar och att intresset för ridning är utbrett. Kommunen värnar om att främja hästnäringen då den skapar arbetstillfällen för många människor. Hästen har även betydelse för det öppna landskapet, friluftslivet, besöksnäringen och rehabilitering.

Figur 23: Karta över ridstigar. Den övre anlagd i samband med etapp 1. De två längre söderut utpekade vid samråd 2016. Vägarna används även som entréer in i skogsområdet för boende söder om planområdet.

I översiktsplanen pekas ett område söder om aktuellt planområde ut som tätortsnära grönområde, se figur 24. Parkstråket i Albyberg etapp 1 pekas också ut som ett grönstråk. Området används som rekreations och friluftsområde.

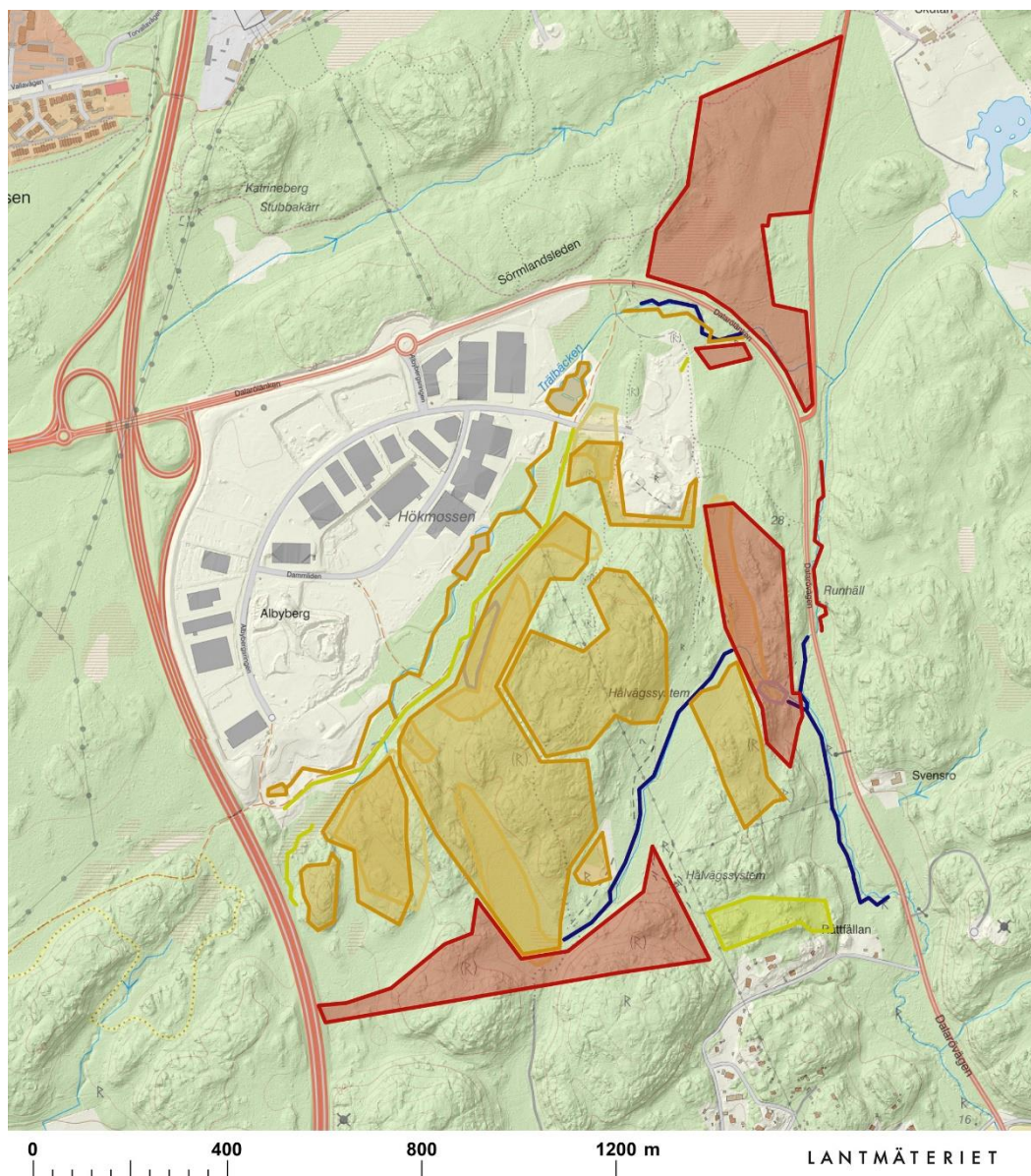
Grönstruktur

- Naturminne
- Svagt grönt samband
- Grönstråk
- Tätortsnära grönområde
- Naturreservat
- Nationalpark
- Stora opåverkade områden
- Natura 2000
- RUFS 2010 Grön värdekärna
- RUFS 2010 Grön kil
- Riksintresse naturvård
- Hänsynsområde

Figur 24: Grönstruktur. Karta från ÖP.

5.2. Naturmiljö

Området är en del av ett större sammanhängande skogsområde med många äldre träd och relativt orörda naturmiljöer. En naturvärdesinventering som genomfördes år 2023 visar att det inom området finns måttliga till höga naturvärden, både när det gäller biotop och art.

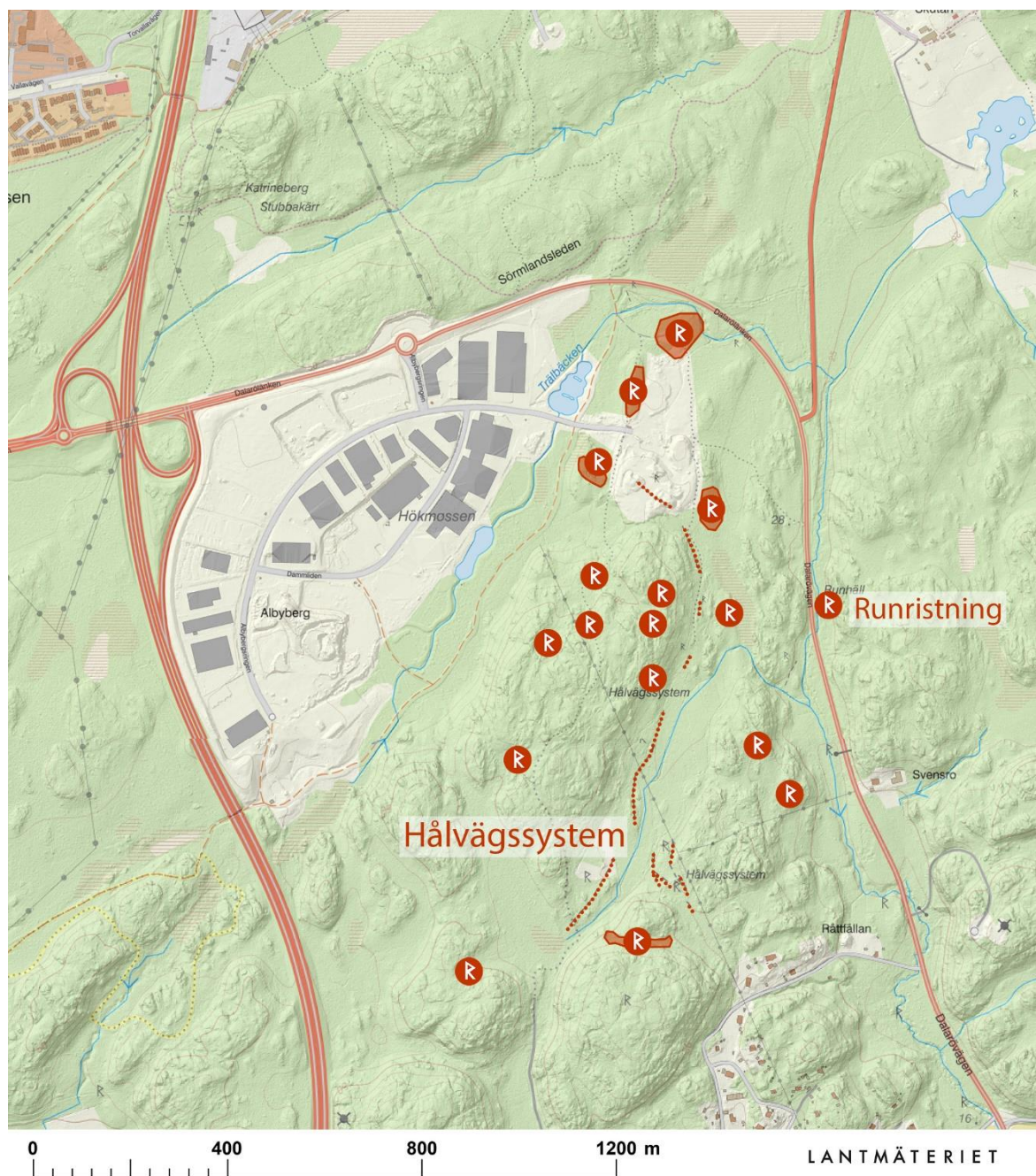

Figur 25: Naturvärdesområden som identifierade i NVI. Rött område visar på högt naturvärde, orangefärgat område visar på påtagligt naturvärde och gul markering indikerar visst naturvärde. Dessutom finns flera vattendrag i området med värden knutna till sig, markerade i mörkblått.

De naturvärden som identifierats i området är främst knutna till våtmarksskogar, vattendrag och sluttningar. Denna typ av miljöer är sällsynta platser i naturen och har element och strukturer som bidrar till upprätthållande och bevarande av olika arter och ekosystem. Det finns ett generellt biotopskydd i form av en allé i dagvattenparken samt goda möjligheter för levnadsområden för fågel, fåglar och groddjur.

Inom naturvärdesinventeringen identifierades även två landskapsobjekt: ett för vatten i landskapet och ett för koppling mellan Tyrestakilen och Hanvedenkilen.

5.3. Historisk användning av landskapet

Figur 26: Fornlämningar inom området. Markerat med tunn röd prickad linje är även det hålvägssystem som återfunnits i området. Detta har historiskt varit en mycket välanvänd färdväg – så pass att marken här har nöts ner så att det än idag kan skönjas.

Utredningsområdet domineras i dag i sin helhet av skogsmark. Spåren efter många nedlagda, emellanåt stora, åkrar visar dock att landskapet tills relativt nyligen har varit tämligen öppet. Marken inom planområdet utgjorde så kallad utmark med flera mindre åkerstycken som hörde till gården Alby, lokaliserad cirka en kilometer söder om planområdet. Kartstudier visar att ängsmarken och åkrarna delvis var omgivna av öppen betesmark.

I området finns inga byggnadsminnen och området ingår inte i något kulturresevat.

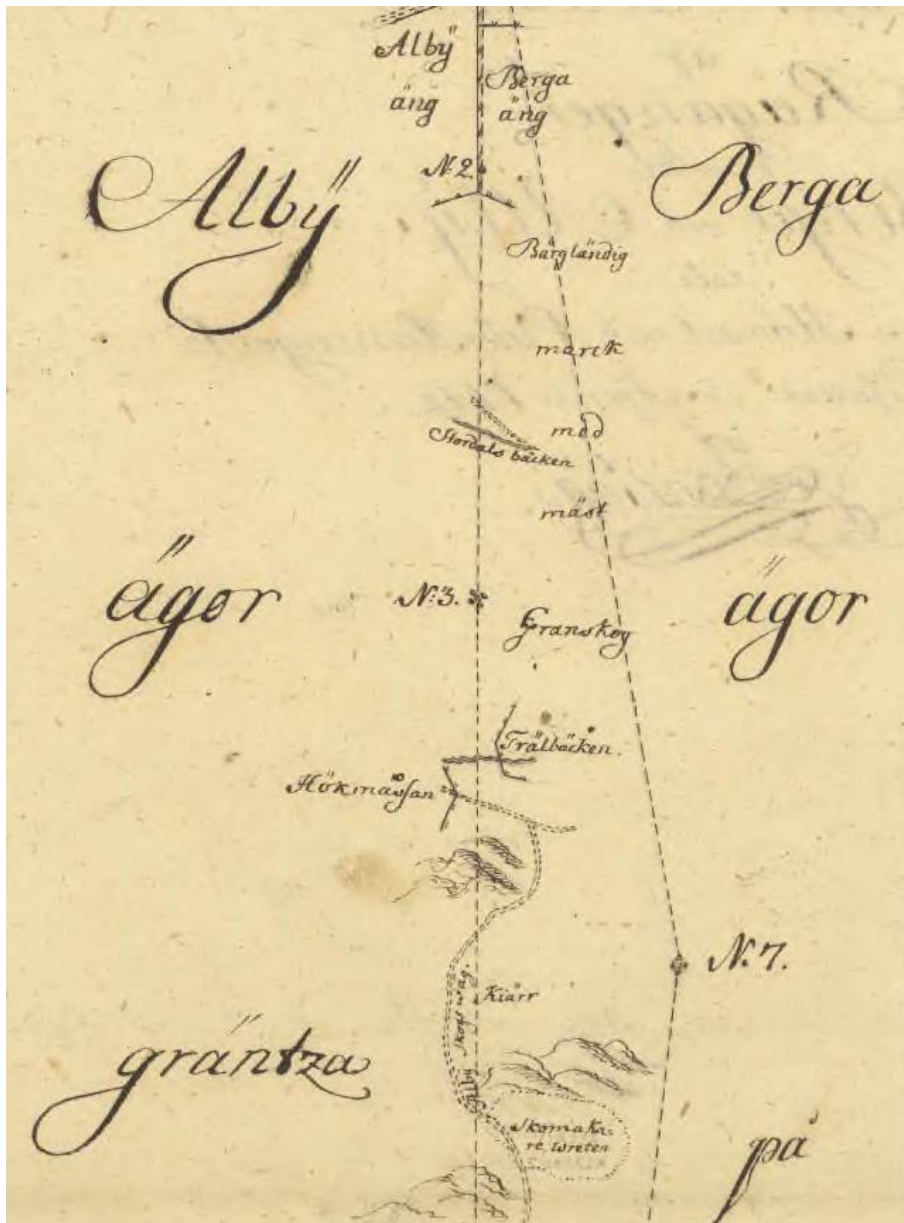
5.3.1. Vägsystem och hålvägar

Äldre vägar är tydligast där de har övergivits och kan återfinnas som gamla vägbankar eller hålvägar. Hålvägar är nederoderade vägsträckor, oftast efter personer resandes till fots eller till häst. Många gånger förekommer flera hålvägar parallellt med varandra.

Arkeologiska förundersökningar har påträffat fynd som visar ett hålvägssystem genom skogen i området. Sträckningen kan delvis följas på häradskartan, men är förmodligen betydligt äldre. En färdväg finns inritad på en karta från 1742 och är namngiven "Alby Skogs väg".

Genom stora delar av Haninge löper vägar som kan spåras tillbaka till åtminstone 1600- och 1700-tal på äldre kartor. Flera av dessa har sannolikt en än äldre historia, tillbaka till förhistorisk tid. Dessa förhistoriska vägar kan anas i sträckor som går intill gravfält, boplatser och runstenar.

En sådan sträckning finns utmed Dalarövägen, förbi en runhäll vilken omnämner en bro (Österhaninge 498:1). En väg med 1000-åriga anor går mot Tyresta, förbi en runhäll och ett gravfält. Denna väg har en bibehållen sträckning sedan åtminstone 1600-tal, men är troligen en del av en längre väg mellan Drevviken och Vinåkersviken.

Figur 27: Utdrag ur årgångskarta från 1742 där färdvägen i vilken hålvägssystemet RAÄ 726 ingår är benämnd Alby skogsväg. Från söder: "Skomakare Wreten", "Alby Skogs väg", "Kiärr", "Hökmässan", "Trälbäcken" och "Granskog".

5.3.2. Österhaninge under bronsålder & järnålder: gårdar och jordbruksbygder

Kulturlandskapet i Haninges centrala delar präglas av ett långvarigt jordbruk, sannolikt med kontinuitet från bronsåldern. Bebyggelsens geografiska placering har varit i stort sett samma sedan järnåldern. I Haninge visar de fornlämningar som har hittats, att bebyggelsen varit lokaliserad till dalgångarna som tidigare varit havsvikar. Det är dessa torrlagda dalgångar, med fina sedimentjordar, som har brukats för odling, äng och bete.

Åkermarken i Haningebygden ligger generellt sett i långsträckta stråk i nordöst-sydvästlig och nordväst-sydöstlig riktning. Det beror på att den berggrund som Haninge består av en gång i tiden

sprack upp och skapade sprickdalar. Idag är de flesta dalgångarna igenvuxna med barr- och lövskog i olika stadier.

5.3.3. Österhaninge under medeltiden: storgods

Medeltidens bebyggelse var främst lokaliserad till centralbygdernas odlingsmarker och kring kyrkorna. Byarna och gårdarna var i regel belägna på ett impediment eller i en backsluttning på gränsen mellan odlingsmarken och skogen. Den tidiga medeltiden var en expansiv period med stor befolkningsökning och kolonisation av skogsbygderna och skärgården. I de sedan tidigare fullt koloniserade centralbygderna växte byarna i storlek, bland annat tillkom nya bosättningar på utmarkerna. Marken ägdes främst av bönder men kyrkans markägande ökade successivt under medeltiden.

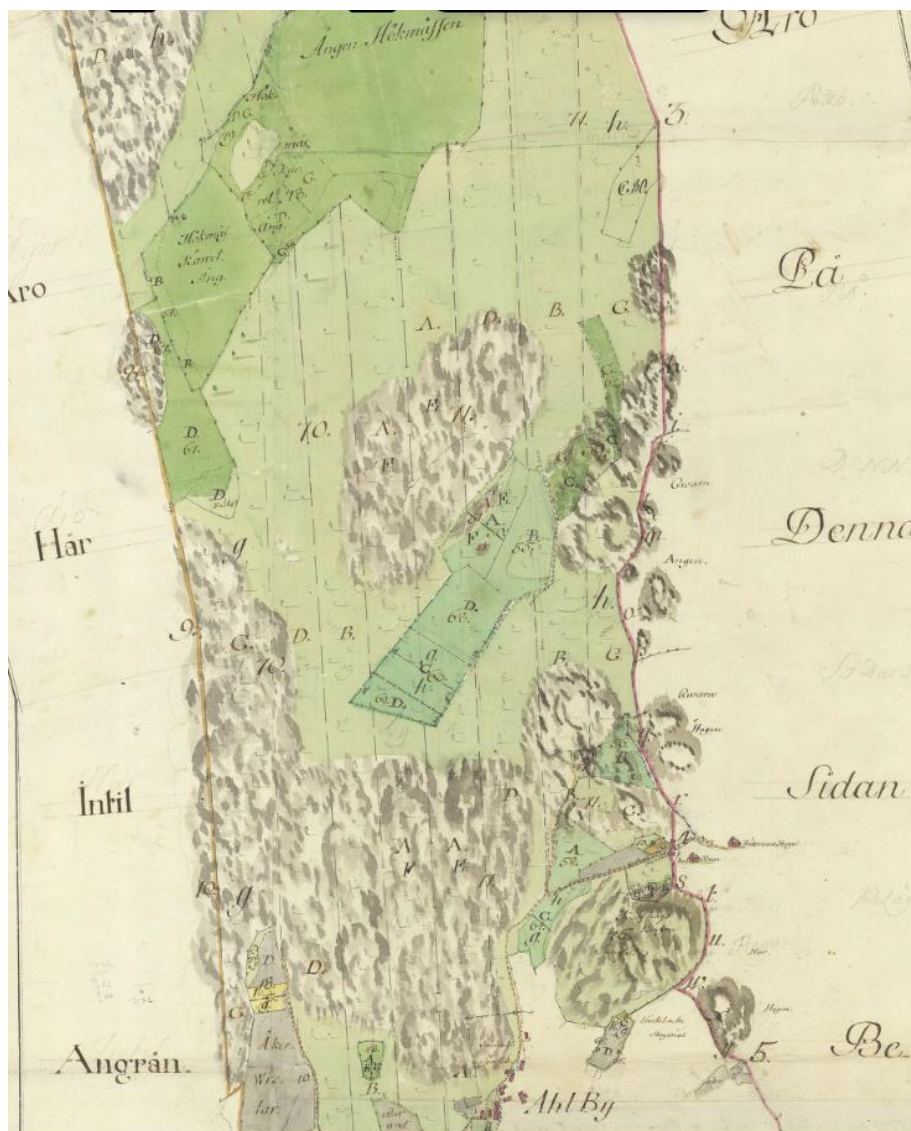

Figur 28: Området utpekade som riksintresse för kulturmiljövården präglas fortfarande av öppet jordbrukslandskap.

5.3.4. Österhaninge under stormaktstiden: Godsetableringen

Intensiteten och graden av agrar storgodsdrift utvecklades i faser, från 1600-talet och framåt. Flera nyetablerade säterier påverkade organisationen av godsdriften genom att utveckla intensivare driftsformer. De äldre, decentraliserade och extensivt uppbyggda organisationsformerna övergick successivt till den modernare, centraliserade driften.

Herrgårdslandskapet är det landskap som brukar beskrivas som karaktäristiskt eller typiskt för det sörmländska landskapet. Värde i landskapet består både av helhetsmiljön såväl som en mångfald av enskilda objekt i helheten. I dessa miljöer ingår inte bara själva herrgården med bostadshus, ekonomibyggnader och park eller trädgård, utan också omgivande odlingslandskap med alléer och inslag av gamla ädellövträd. Dessutom ingick de torp och arrendegårdar som varit en förutsättning för herrgården.

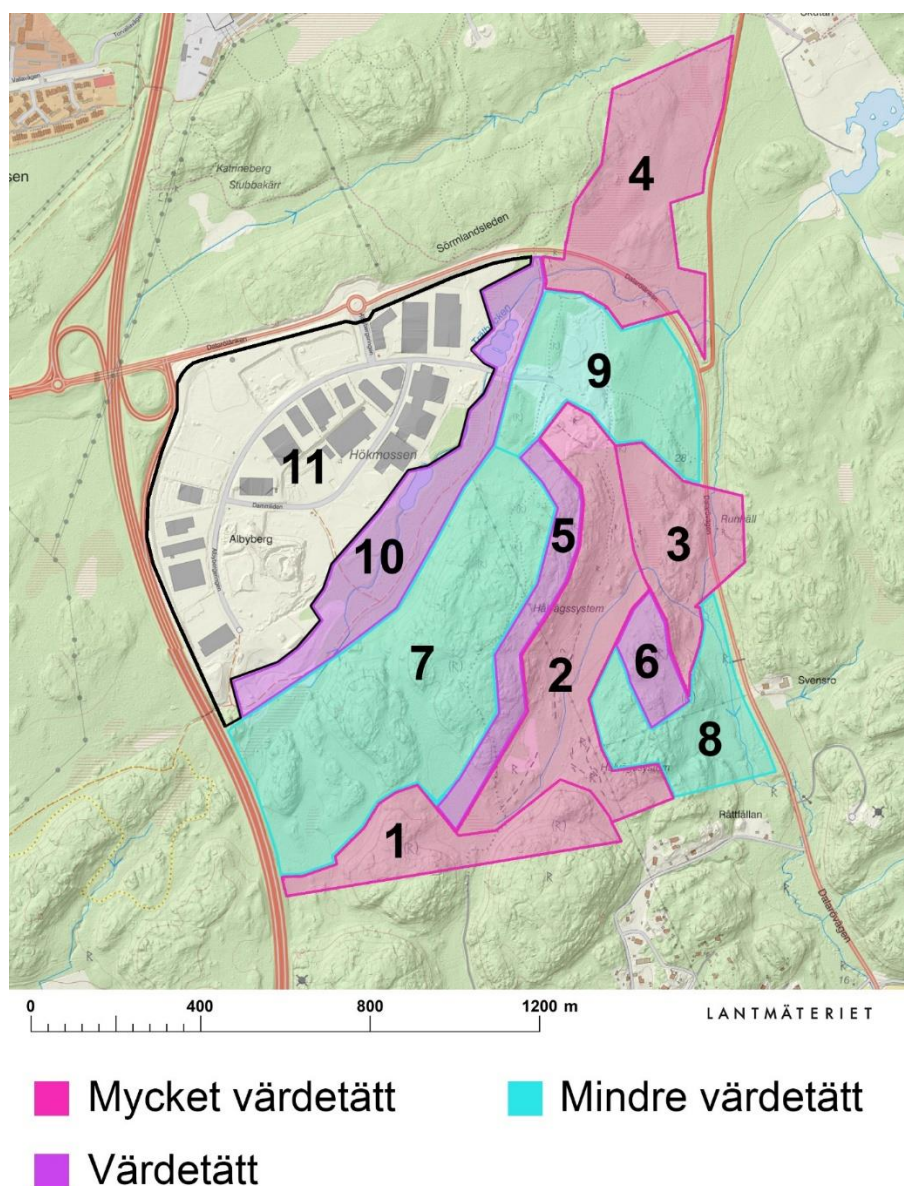

Figur 29: Klyvning, storskifte, år 1800. Hökmossen i norr, nuvarande Albyberg etapp 1 och Alby gård med bebyggelsen inom nuvarande Råttfällan i sydost.

6. Karaktärisering

Ett karaktärsområde är ett område som knyts till en viss geografisk position och skiljer sig i karaktär från intilliggande områden. Inom utredningsområdet har 11 olika karaktärsområden identifierats, se figur 30.

Vid indelningen i karaktärsområden har flera lager av aspekter tagits hänsyn till: kulturmiljövärde, naturmiljövärde samt rekreativt värde. En värdering av områdena har sedan gjorts, där områden med höga värden inom flertalet aspekter har setts som mest värdetäta. Områdenas olika värden, geografiska kopplingar samt dess känslighet respektive potential diskuteras under varje områdesrubrik nedan.

Figur 30: Karta över karaktärsområden, färgkodade efter värdetäthet. Område 11 utgörs av mark under utbyggnad i etapp 1 och har inte värderats.

Område 1: Två bergsknallar med ridstigar och kopplingar mot bostadsbebyggelse

Figur 31: Karaktärsområde 1 klassas som mycket värdetätt. Dessa värden består i anslutningar till bostadsområdet i söder, ridstigar, promenadstigar samt höga naturvärden.

Figur 32: Exempel på natur och vegetation inom området, hämtat från NVI.

Detta område har klassats som ”mycket värdetätt” på grund av de många värden som sammanstrålar här. Ett bevarande om området är viktigt ur både rekreativt och ekologiskt syfte. Området har etablerade kopplingar mot bostadsområdet i söder, varifrån människor tar sig för att besöka skogsområdet.

I synnerhet har två ridstigar utpekats som värdefulla i samband med samråd 2016. Dessa slingrar sig från bostadsområdet och runt ett par bergsknallar, se figur 23.

Figur 33: Vägar från bostadsområdet i söder leder upp till karaktärsområde 1, vilka skapar entréer för rekreation. Se även figur 23.

Området har en vegetation av gran-och barrskog. Terrängen är kuperad och bitvis brant. Flera värdeelement förekommer, såsom död ved, block, myrstackar och naturvårdsträd. Markskiktet består främst av blåbärsris, renlav, vitmossa, örnbräken, ekorrbär, lingon, väggmossa, husmossa och lummerväxter.

Området har utpekats ha högt naturvärde enligt Naturvärdesinventeringen från 2023 (AFRY 2023) med motiveringen: *En lyckig granskog med variabel markfuktighet, död ved och inslag av naturvårdsträd ger objektet påtagligt biotopvärde. Förekomsten av ett flertal naturvårdsarter samt enstaka rödlistade arter ger objektet påtagligt artvärde.*

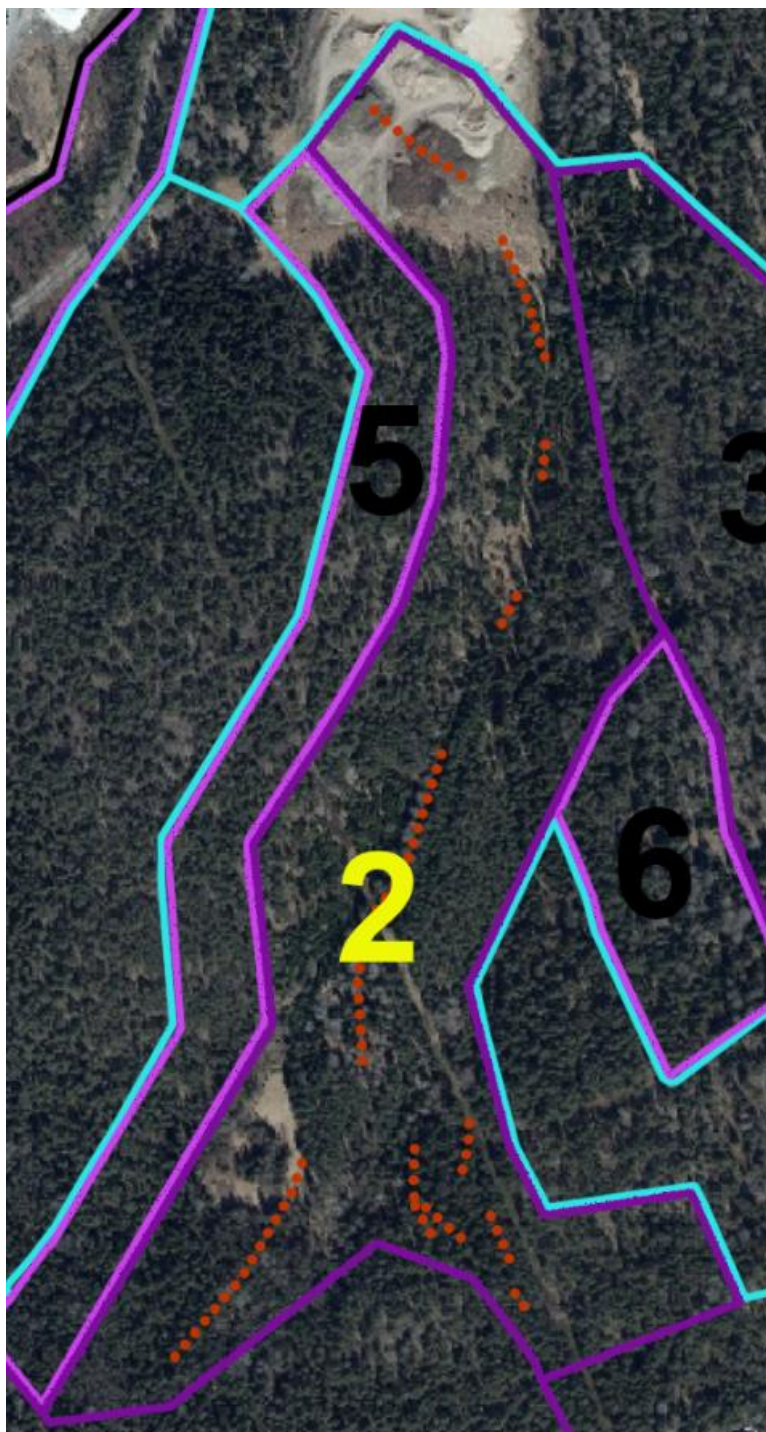
Gränsen för karaktärsområde 1 följer i stora delar gränsen från NVI, men har utökats norrut för att även fänga in ridstigarna.

Potential: Bevara området som rekreationsområde inklusive ridstigarna. Ridå av vegetation mot nyttillkommen bebyggelse. Etablerade kopplingar till området finns redan.

Området kan även fungera som buffert för riksintresset för kulturmiljö.

Känslighet: I och med områdes höga naturvärden blir det känsligt för all typ av inverkan. Den kan även vara känsligt för ändring av miljön i dess anslutning. En känslighet är även en negativ påverkan på ridstigarna inom området; likaså på de vägar som används som entréer till skogsområdet.

Område 2: Historisk hålväg med omgivande natur

Figur 34: Karaktärsområde 2 klassas som mycket värdetätt. Dessa värden består i den historiskt betydelsefulla väg som löper genom området, utmärkt med röd prickad linje, samt de påtagliga naturvärden som finns här.

Område 2 går genom ett lägre, fuktigare parti. Detta område har stort historiskt värde. Här går ett hålvägssystem, vilket innebär en historisk väg skönjbar genom urgröpningar i marken som tusentals förbipasserande fötter och hovar genom tiderna har åstadkommit. Detta tros vara en tidigare viktig färdväg in mot Stockholm. Vägens placering genom områden gör att den har potential att bli en central rekreativ led genom området, då dess norra del kopplar an mot gångvägssystem i etapp 1.

Figur 35: Hålvägssystemet löper längs de lägre partierna i landskapet, där tillgängligheten även historiskt har varit bäst.

Inom området finns även påtagliga naturvärden enligt NVI. Bland annat finns en öppen friskäng mellan tall- och granskog med hög solinstrålning mitt på dagen.

Figur 36: En ljus och öppen friskäng med påtagligt naturvärde enligt NVI

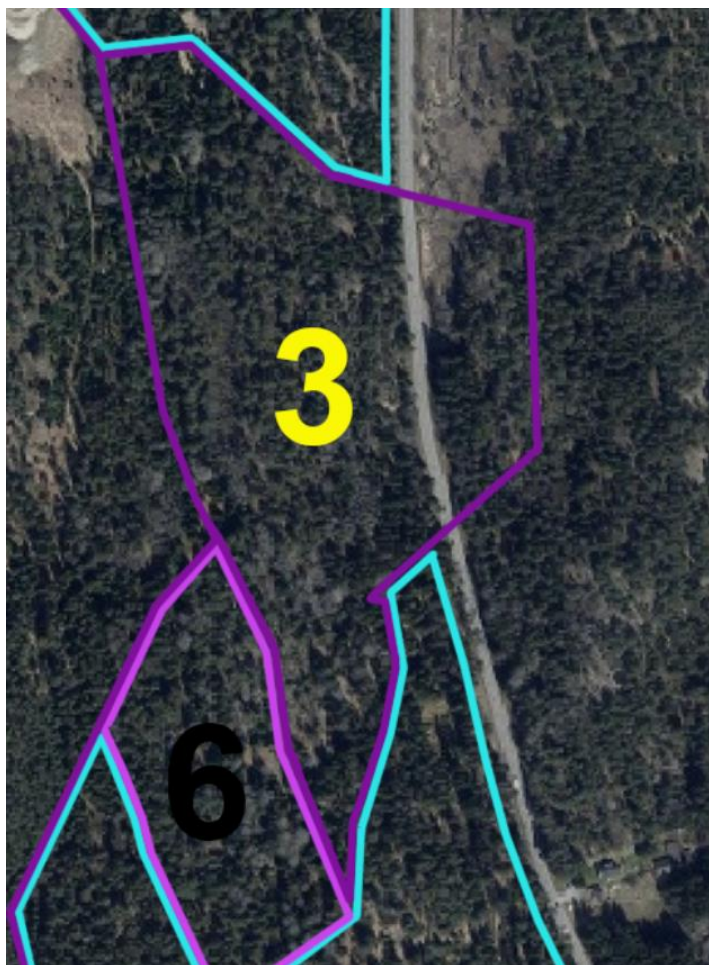
Potential: Bevara och lyfta fram den historiskt så välanvända färdvägen och på så vis öka den historiska läsbarheten. Viktigt för förståelsen av platsen att även bevara den intilliggande bergsväggen.

Det vattendrag som till stora delar löper parallellt med hålvägen bevaras, då det dels skänker upplevelsevärde till den som färdas på hålvägen, dels är viktig ur naturvärdessynpunkt. Värdefulla bevarandevärda naturmiljöer finns här, så som friskängen.

Där det inte kommer i konflikt med identifierade naturvärden enligt NVI kan planterad granskog avverkas för att skapa en öppnare ängs- och lövskogskaraktär, vilket i högre grad återspeglar det historiskt mer öppna landskapet.

Känslighet: Att vägen försvinner eller byggs över. Att bergsväggen eller omkringliggande skogsmiljö påverkas på ett sådant sätt att den historiska läsbarheten går förlorad. Även inslag och miljöer som identifierade i NVI är känsliga för påverkan.

Område 3: Barrskog och hållristning vid Dalarövägen

Figur 37: Karaktärsområde 3 klassas som mycket värdetätt. Dessa värden består i historisk läsbarhet i form av en runristning med omgivande miljö, samt dess höga naturvärde.

Område 3 innefattar partier både öster och väster om Dalarövägen. Dess värden är både kopplade till kulturmiljö, naturvärden och rekreation.

På öster sida om vägen finns en hållristning samt en skyltad informationsplats kopplad till denna. Länsstyrelsen har pekat ut denna plats samt dess omgivande dalgång som bevarandevärde för den historiska läsbarheten. Här finns även ett vattendrag med ekologiska och rekreativa värden knutna till sig.

Figur 38: Informationsplats för hållristning, öster om Dalarövägen. I anslutning till platsen finns ett vattendrag med ekologiska och rekreativa värden knutna till sig.

Direkt på andra sidan Dalarövägen, västra sidan, finns en kuperad barrskog. Denna har klassats ha högt naturvärde enligt NVI (AFRY 2023). Motiveringen lyder: *En barrskog med välutvecklade brynstrukturer och luckighet ger objektet påtagligt biotopvärde. Förekomsten av flera naturvårdsarter och enstaka rödlistade arter med livskraftig förekomst ger objektet högt artvärde.*

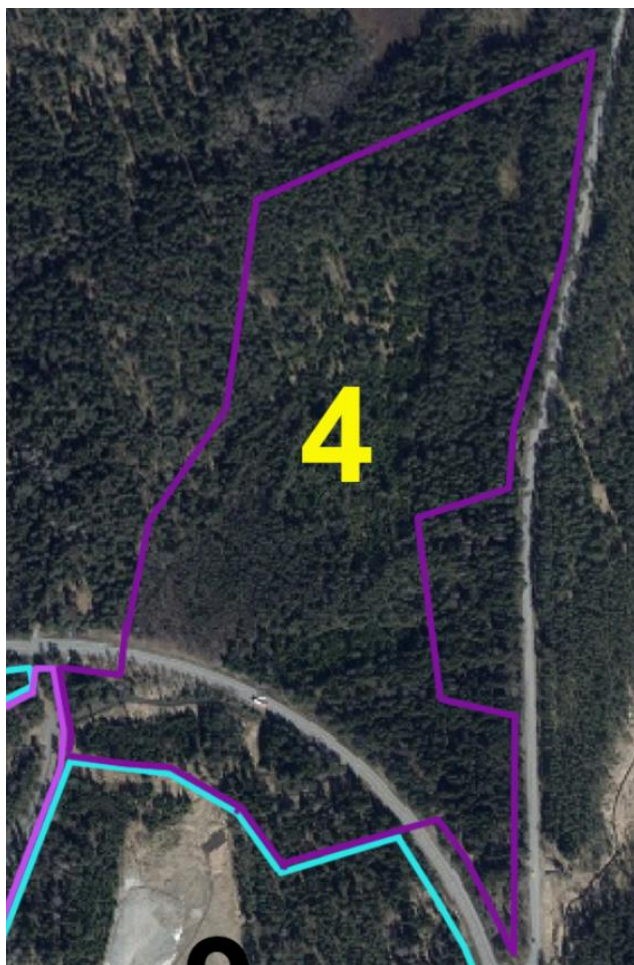

Figur 39 & 40: Exempel på natur och vegetation inom området, hämtat från NVI.

Potential: Utveckla platsen runt hållristningen och öka den historiska läsbarheten – platsen kan bli en målpunkt i ett rekreativt stråk. Koppla platsen runt hållristningen till värdefull naturen på andra sidan vägen.

Känslighet: Platsen är känslig för ingrepp som stör den historiska läsbarheten. I och med områdets höga naturvärden blir det känsligt för all typ av inverkan. Den kan även vara känsligt för ändring av miljön i dess anslutning.

Område 4: Granskog norr om Dalarövägen samt del av Trälbäcken

Figur 41: Karaktärsområde 4 klassas som mycket värdetätt. Dessa värden består i höga naturvärde på båda sidor om Dalarölängen.

Område 4 omfattar tre områden som har högt eller påtagligt naturvärde enligt NVI. Det ytmässigt största är ett stort parti granskog på mestadels fuktig mark, norr om Dalarövägen. Området är kuperat och markskiktet består främst av bladmossor, blåbärsris, liljekonvalj, lingon och örnbräken. Hela området norr om Dalarövägen bedöms ha höga naturvärden enligt NVI (Afry 2023). Motiveringen lyder: *En luckig granskog. Markfuktighet, höjdskillnader med inslag av äldre träd ger objektet påtagligt biotopvärde. Förekomsten av flera naturvårdsarter ger objektet påtagligt artvärde. Naturvärdesobjektet bedöms hysa högt naturvärde.*

Figur 42: Exempel på natur och vegetation inom området, hämtat från NVI.

Söder om Dalarövägen återfinns en del av Trälbäcken vilken bedöms ha ett påtagligt naturvärde. Vattendrag är även värdefulla ur rekreativ synpunkt. Bäckens är 3–4 meter bred och spår av bäver finns i dess anslutning. I NVI står det att läsa: *Variationer i vattendraget, områden med erosion med bohålor i strandzonen ger ett påtagligt biotopvärden. Artvärdet bedöms som visst. Vattendraget har potential att hålla naturvårdsarter om de blir undersökta såsom bottenfauna.*

Figur 43: Exempel på natur och vegetation inom området, hämtat från NVI.

Slutligen återfinns inom område fyra även ett parti med granskog av högt naturvärde, söder om Dalarövägen. Motiveringen i NVI lyder för detta parti: *En lyckig granskog med variabel markfuktighet, mycket död ved och inslag av grova träd ger objektet påtagligt biotopvärde. Området är mycket artrikare än det omgivande landskapet både gällande artantal och artdiversitet tillsammans med få naturvårdsarter ger objektet påtagligt artvärde.*

Figur 44: Exempel på natur och vegetation inom området, hämtat från NVI.

Potential: Bevara och skydda områdena med högt naturvärde. Området kan fungera som en ridå av naturmark mot intilliggande Dalarövägen, som döljer denna från eventuell framtida bebyggelse i område 9 och vice versa. Området gränsar till Sörmlandsleden och har därför ett högt rekreativt värde. Kopplingar mellan rekreationsområdena kan förstärkas.

Vattendraget är viktigt för att hantera vatten från uppströms och etapp 1. Det slingrar bitvis relativt naturligt. Den visuella upplevelsen av detta kan förhöjas för att bevara och utveckla rekreativa värden.

Känslighet: I och med områdets höga naturvärden blir det känsligt för all typ av inverkan. Den kan även vara känsligt för ändring av miljön i dess anslutning. Vidare kan vattendraget vara känsligt för påverkan som får effekter nedströms.

Sörmlandsleden pekas idag ut som ett svagt grönt samband i RUFS. En känslighet ligger i att detta gröna samband försvagas ytterligare.

Område 5: Central nordsydlig bergssida som ger fond åt hålvägen

Figur 45: Karaktärsområde 5 klassas som värdetätt. Värdena består i påtagligt naturvärde samt att området utgör en brant som löper parallellt med hålvägen och är viktig för dess historiska läsbarhet.

Detta område utgörs av sidan av en brant, samt en bit av den uppepåliggande platån. Bredden är cirka 100 meter. Karaktärsområdet har bedömts som "värdetätt" dels på grund av att den skapar en fond på väster sida om hålvägen, vilket ramar in denna ytterligare och ökar den historiska läsbarheten. Dels på grund av att den innehar "påtagliga naturvärden" enligt NVI.

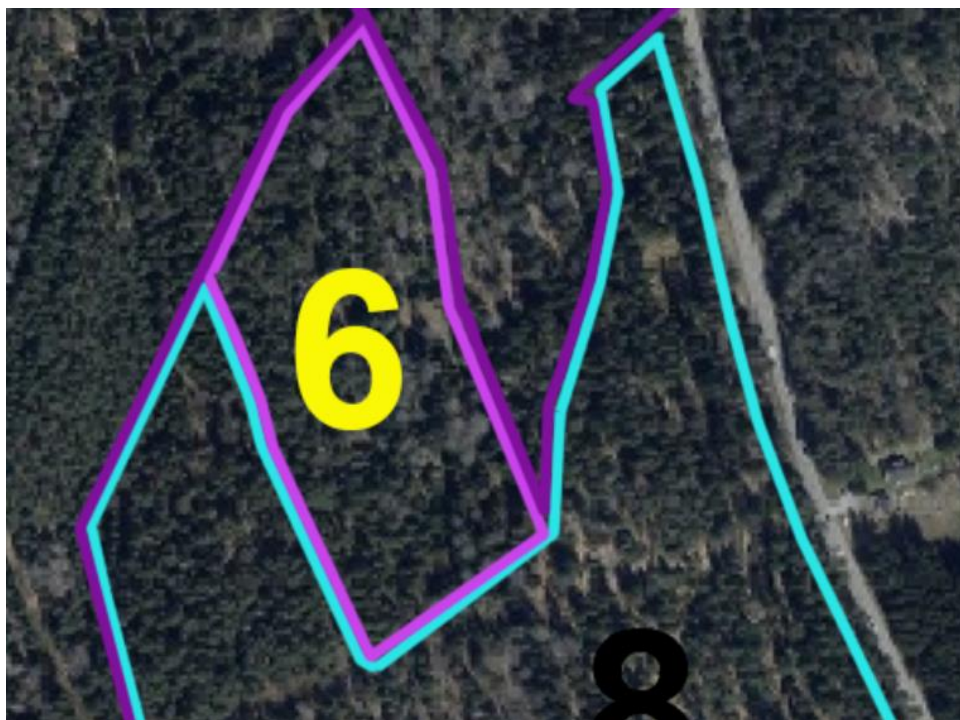
Figur 46: Längs hålvägssystemet är omgivande bergsväggar bitvis branta.

Potential: Bevara detta parti som en fond mot hålvägen. Understödjer hålvägen som rekreationsstråk.

En potential ligger i att glesa ut planterad yngre skog i syfte att bevara och höja värdet på de äldre träden.

Känslighet: Om området störs riskerar det, utöver förlusten av naturvärden, att försämra läsbarheten och upplevelsen av det intilliggande hålvägssystemet. Området anses därför vara en viktig del i att utveckla och bevara hålvägen som rekreationsstråk.

Område 6: Granskogsparti öster om hålvägen

Figur 47: Karaktärsområde 6 klassas som värdetätt. Dess värden består i påtagligt naturvärde.

Granskog med spår av skogsbruk men där det finns gamla och stora granar vilket ger en variation i skogen. Inom området finns naturvårdsträd samt tallar som uppfyller kriterier för skyddsvärda träd. Motiveringen i NVI lyder: *En granskog med brynstrukturer, luckighet och naturvårdsträd ger objektet visst biotopvärde. Förekomsten av fåtal naturvårdsarter och enstaka rödlistade arter ger objektet påtagligt artvärde.*

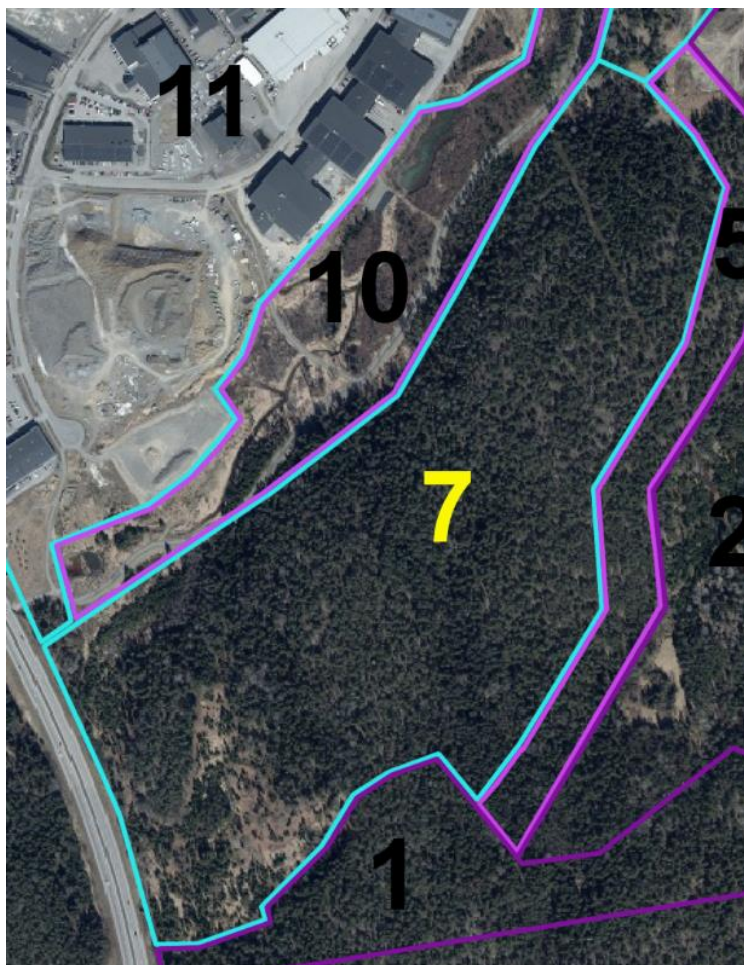

Figur 48 och 49: Exempel på natur och vegetation inom området, hämtat från NVI.

Potential: Bevara detta parti som naturmark för rekreation kopplat till omgivande rekreatiomsområden.

Känslighet: Områdets höga naturvärden innebär att det är känsligt för inverkan.

Område 7: Kuperad hållmarkskog söder om dagvattenparken

Figur 50: Karaktärsområde 7 klassas som mindre värdetätt. Här finns dock flera områden med påtagligt naturvärde och hela detta område behöver utredas närmare vid en fortsatt planprocess.

Inom område 7 finns ett flertal olika naturvärdesobjekt. I norra delen finns vägkanter med ängsflora som bedöms ha ett vist naturvärde. Andra identifierade naturvärdesobjekt inom området är flerskiktad tallskog på hållmark och flerskiktad barrskog med naturvårdsträd. Friskäng mellan tall- och granskog med död ved och inslag av våtare partier är ytterligare naturvärdesobjekt inom område 7, liksom en mindre bäck som bedöms ha visst naturvärde.

Figur 51: Exempel på natur och vegetation inom området, hämtat från NVI.

Figur 52: Befintlig väg inom området. Omgivande vegetation består här av tall och gran, med en markbegräddad av blåbärsris och ormbunke.

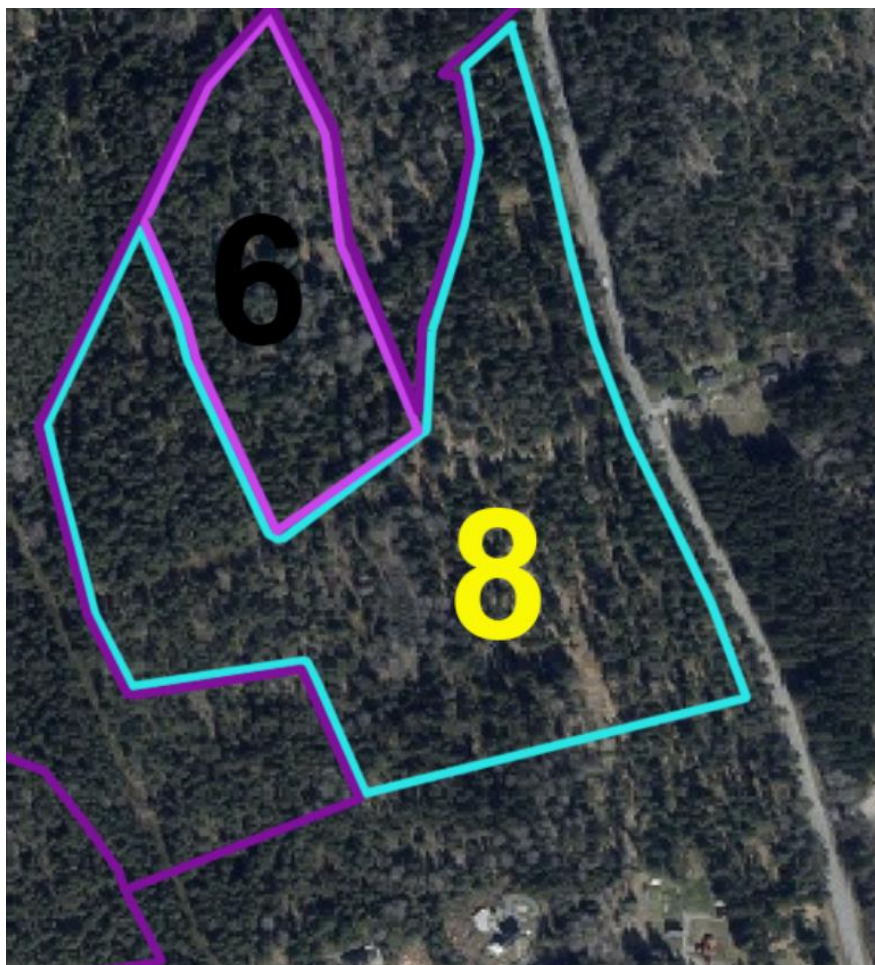
Figur 53: Exempel på hållmarkstallskog.

Potential: Detta karaktärsområde är stort och behöver undersökas och inventeras mer ingående för att utreda var exploatering skulle vara möjlig och var gröna partier och passager ska bevaras. Placering av ny bebyggelse nära det redan bebyggda etapp 1 kan vara att föredra ur flera aspekter, såväl kommunikationsmässigt som med avseende på naturmiljö och rekreation.

Uppe på höjderna finns fin hållmarkstallskog. Denna bör behandlas med varsamhet och äldre tallar ska bevaras så långt det är möjligt.

Känslighet: Stora delar av området har pekats ut att ha påtagligt naturvärde enligt NVI. Ett varsamt förhållningssätt behövs i relation till detta. Det behövs även en varsamhet i hur en exploatering förhåller sig till områdets kulliga topografi.

Område 8: Skogsparti i sydöst med vattendrag längs Dalarövägen

Figur 54: Karaktärsområde 8 klassas som mindre värdetätt. Här behöver dock hänsyn tas till det vattendrag som går längs Dalarövägen samt bostadsbebyggelsen söder om.

Området består i stora delar av trivialskog som kantas av produktionsskog. I de lägre partierna är marken fuktig och träden som växer i området är något kläna. Det finns gott om död ved. Fältskiktet är snårigt med hallon, björnbär och stora områden med ekbräken. Träden är främst bestående av asp, björk, tall och gran. I delar präglas landskapet av hållar bevuxna med främst tall. Genom området går en kraftledningsgata i öst-västlig riktning. Området används för rekreation.

Figur 55: Från bostadsområdet i söder leder flera vägar vidare upp i skogsområdet, vilket används för rekreation.

Figur 56: Exempel på yngre tallar i området. Marken är genomgående relativt kuperad.

Längs Dalarövägen finns en bäck, där det växer tåg-, starr- och gräsarter i stora delar av bäckfåran. På delsträckor som inte är påverkade av dikningsåtgärder finns sockelbildande klibbal.

Motivering för bäcken i NVI lyder: *Enligt NVI standarden är rekommendationen att vatten i landskapet i de flesta fall har minst visst naturvårdsvärde. Biotopvärde utgörs främst av förhållandevis väl fungerande kantzoner längs med bäcken som utgörs av ett bitvis väl skuggande trädskikt biotopvärdet bedöm som visst. Artvärdet bedöms som preliminärt visst då det fattas tillräckliga inventeringar såsom bottenfaunainventering.*

Figur 57 och 58: Exempel på natur och vegetation inom området, hämtat från NVI.

Potential: Placera mindre störande verksamhet här, där det avskilda läget kan vara en fördel. Ansluter fint till skogspartier som kan användas av besökare till verksamheten. Bevara vattendraget i områdets östra del öppet, till både rekreativa och ekologiska fördelar.

Känslighet: Området ligger nära bostadsbebyggelsen i Råttfällan. Användning och exploatering här måste utformas med hänsyn till de boende och de rekreativstråk som omgärdar tomterna. Påverkan på marknivåer bör ske så att vattendraget inte påverkas avsevärt.

Område 9: Flackare område med skog och redan ianspråktagen mark

Figur 59: Karaktärsområde 9 klassas som mindre värdetätt. Här är marken delvis redan ianspråktagen och goda anslutningsmöjligheter finns mot etapp 1 samt Dalarövägen.

Området består idag av ett sten- och jordtäktsområde, en damm och partier med barrskog. Området används för rekreation.

Dammen bedöms ha ett visst naturvärde, då vatten är betydelsefullt för att gynna biologisk mångfald. Jordtäktsområdet bedöms preliminärt ha ett påtagligt naturvärde, vilket motiveras med det relativt höga artantalet och artdiversiteten. Kombinationen av blommande växter, sand och jordbranter skulle kunna vara goda områden för hotade och rödlistade pollinerare och fjärilar.

Figur 60: Sten- och jordtäktsområde till höger och utbyggt verksamhetsområde i etapp 1 till vänster.

Figur 61: Delvis redan ianspråktaget område.

Figur 62: Tydlig gräns mellan redan ianspråktagen mark respektive naturmarken.

Figur 63: Delar av skogen inom område 9 består av yngre produktionsskog av gran. Partier där denna är tätt planterad blir mindre attraktiva för rekreation, på grund av otillgänglighet.

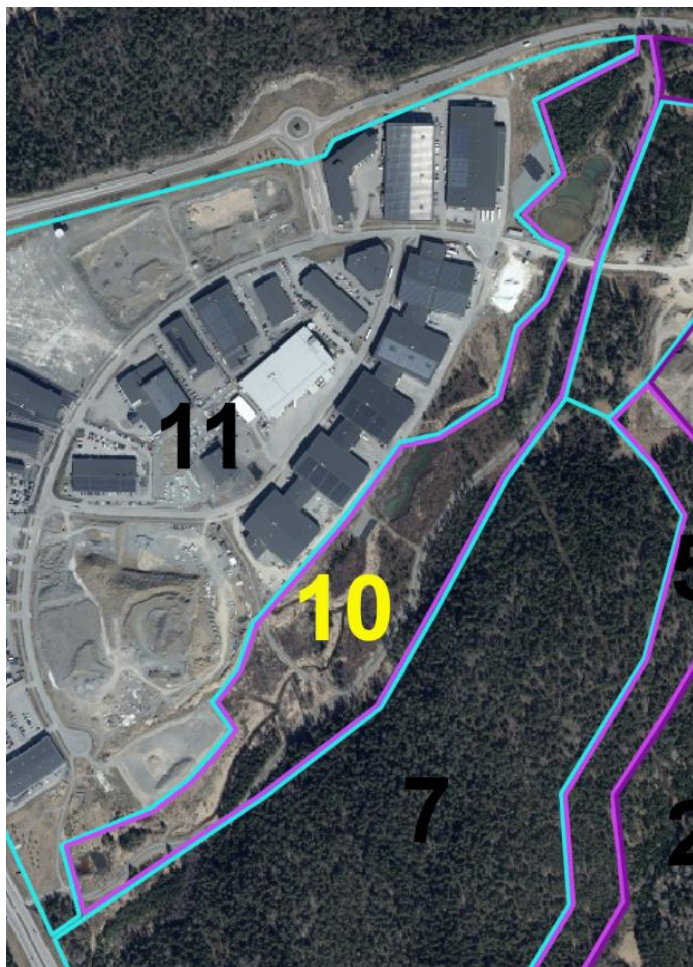
Potential: Området är lämpligt att exploatera eftersom det till viss del redan är ianspråktaget. Stora delar av område 9 har inte ansetts värdefullt ur naturmiljösynpunkt enligt NVI. Emellertid förekommer vissa naturvärdesobjekt så som stora, äldre och grövre träd av främst asp, tall och gran som har bevarandevärde. Vidare finns även ett relativt stort vattendrag som har flera värden knutna till sig, som behöver beaktas inom projektet.

En potential ligger i att ersätta och/eller stärka värden från dagens masshanteringsyta, så som habitat för pollinerare. Biotopen bör utredas om det är möjligt att bevara eller om liknande biotoper kan tillskapas inom projektet.

I område 9 finns goda förutsättningar att skapa kopplingar avseende bil och transporter till både etapp 1 och Dalarövägen. Samtidigt skulle de vara gynnsamt att förstärka ett rekreativt stråk som leder från Sörmlandsleden, genom hålvägssystemet och vidare söderut.

Känslighet: Jordtäckten har preliminärt bedömts ha ett påtagligt naturvärde och är därför känsligt. De äldre träd som finns är känsliga för påverkan; likaså det vattendrag som går härigenom.

Område 10: Dagvattenparken i etapp 1

Figur 64: Karaktärsområde 10 klassas som värdetätt. Här finns värden både i form av dagvattenhantering och rekreation. Dessutom finns kopplingar för gående och cyklister i anslutning till detta område.

Dagvattenparken som anlades i etapp 1 har rekreativa och sociala värden. En ridstig med parallellt gående gång-och cykelväg löper genom hela parken. Denna ansluter söderut mot Jordbro och norrut mot Brandbergen – enda vägen in och ut ur området för den icke-bilburna. Således är det ett viktigt stråk för platsen.

Parken fungerar även som uppsamlare för dagvatten från etapp 1. Genom parken rinner Trälbäcken med påtagliga naturvärden knutna till sig. Strandzonen domineras av vass och ibland breder vattendraget ut sig i små dammar och våtmarkskomplex. Växtligheten är relativt tät, främst på platser med kավeldun, sälg och björkbuskage. Den buskiga och snåriga strandzonen övergår gradvis till mer ängsliknande ytor, vilka lämpar sig väl för groddjur och kräldjur.

Längs gång-och cykelvägen löper en enkelsidig allé av björkar och alar, vilken omfattas av biotopskyddet.

Figur 65: Dagvattenpark.

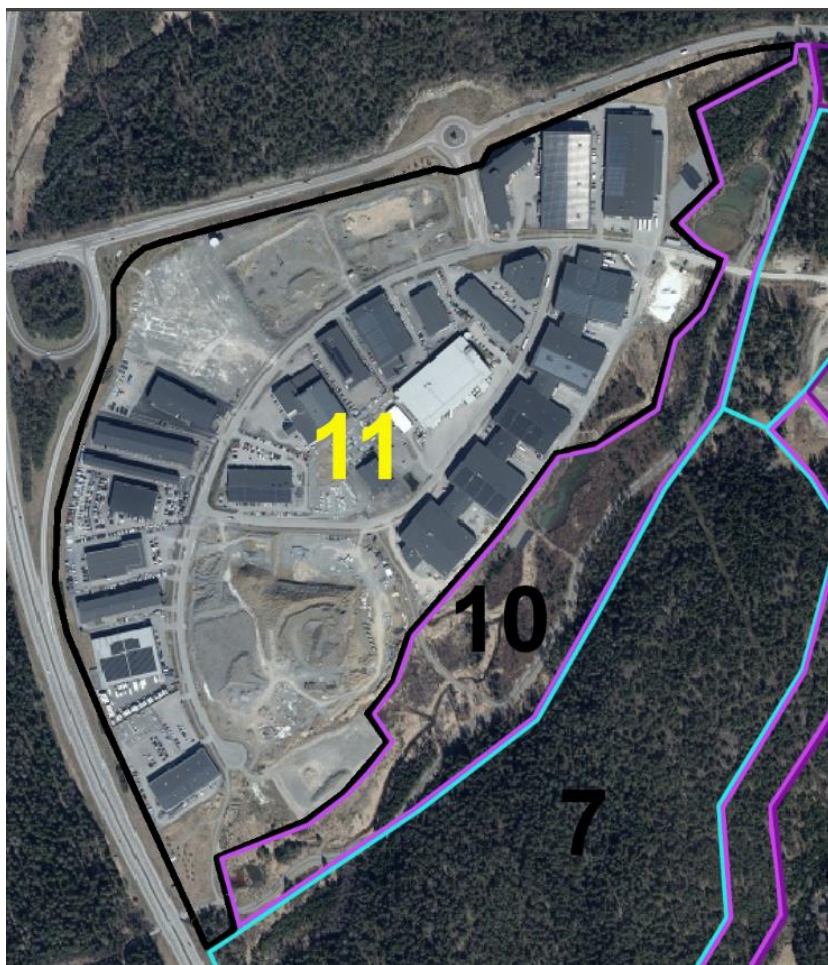
Figur 66: Gång-och cykelväg löper parallellt med ridstig genom området.

Potential: Dagvattenparken är en bärande del av Albybergs koncept avseende gestaltning och funktion. Parkens värden är viktiga att bygga vidare på genom att skapa naturliga förbindelser vidare genom området och till omgivande rekreationsområden.

Befintligt gång-och cykelnät genom parken bör vidareutvecklas genom en förlängning norrut. Stråket kan knyta an till möjligt nytt rekreationsstråk längs halvögen (karaktärsområde 2).

Känslighet: Tillkommande verksamheter bör utformas och anpassas för att inte skapa störningar visuellt eller ljudmässigt.

Område 11: Industri- och logistikområde i etapp 1

Figur 67: Karaktärsområde 11 är under bebyggelse i etapp 1. Detta område bedöms inte inom ramen för detta arbete.

Figur 68 och 69: Storskalig bebyggelse i etapp 1.

Område 11 är ett område där stora delar av etapp 1 har genomförts. Det pågår fortfarande en utbyggnad. Området domineras av storskaliga byggnader med fasader i olika gråa nyanser. På några ställen har fasaderna utformats med trä. Taken är flacka eller svagt lutande sadeltak. Skyltar, flaggor och vepor är framträdande i fastighetsgränserna.

Landskapet är hårdgjort till största delen och marken används inom fastigheterna till största delen för parkering och angöring. Längs huvudstråken finns trädplanteringar och diken med ängsplantering. Bebyggelsen har ofta placerats på en högre höjd jämfört med omgivande gator. På några ställen har stödmurar och ramper anlagts för att ta hand om nivåskillnaderna.

Potential: Vidareutveckla området för verksamheter. Värna och bygg vidare på den vegetation som finns.

Känslighet: Tillkommande bebyggelse närmast dagvattenparken bör utföras med extra omsorg avseende fasadmateriell, belysning med mera för att inte störa de ekologiska eller rekreativa värdena.

7. Rekommendationer för fortsatt arbete

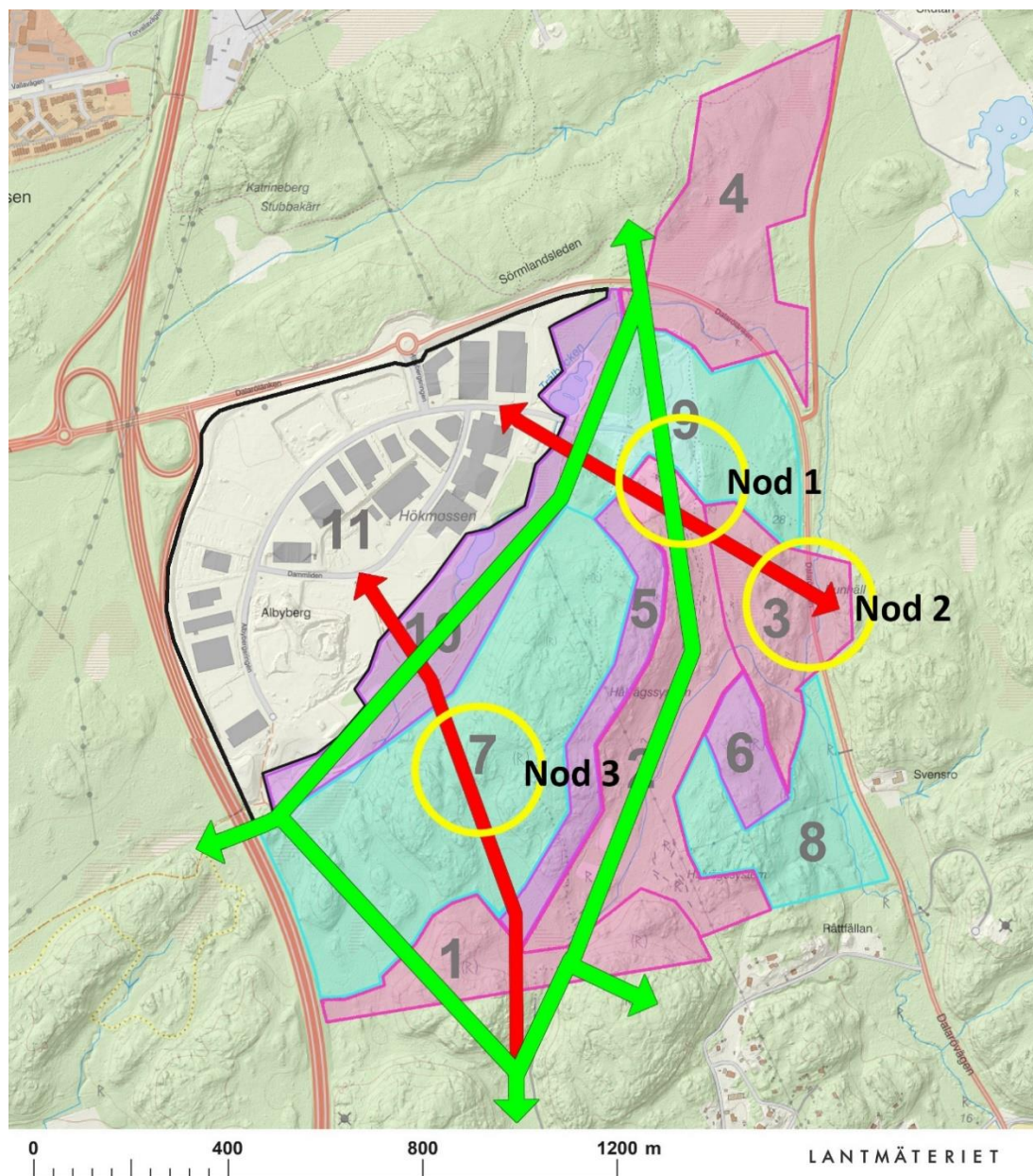
Karaktiseringen visar de sammanlagda värdena avseende rekreation, naturmiljö, kopplingar och historiska samband. De slutsatser som kan dras av analysen är att området i sin helhet har värden avseende rekreation, naturmiljö och kulturmiljö. Området närmast dagvattenparken (nummer 7) är minst värdetätt och därför det ställe där det är lämpligast att etablera ny bebyggelse. Stora delar av området har dock pekats ut att ha påtagligt naturvärde enligt NVI, varför strukturen bör utformas så att skog och berg flikar in mellan kvarteren. Det behöver studeras mer ingående vilka delar inom område 7 som är bäst lämpade att exploatera. Det behövs även en varsamhet i hur en exploatering förhåller sig till områdets kulliga topografi.

I en krans kring mittenpartiet finns mer värdetäta områden där det råder högre känslighet för förändring. Inom dessa områden är det inte lämpligt med ny bebyggelse. Åtgärder som föreslås för dessa områden syftar till att lyfta fram de värden som finns på platsen. Beroende på områdenas karaktär kan det vara aktuellt i högre grad synliggöra de historiska sambanden, till exempel med hjälp av gestaltning och skyltning. Inom några områden skulle möjligheterna till rekreation och tillgänglighet kunna förbättras och på ytterligare andra ställen behövs insatser avseende naturvård.

Som en helhet kan området utvecklas till att bli ett attraktivt verksamhetsområde att etablera sig på och besöka. För att åstadkomma detta är det viktigt att anpassa strukturen till platsens värden och utgå från den karaktär som har präglat området historiskt och idag.

Nedan följer rekommendationer för fortsatt strukturutveckling, baserat på karaktäriseringen.

7.1. Principer för fortsatt utveckling av struktur

→
Längsgående
rekreationsstråk

→
Tvärgående
rekreationsstråk

○
Noder

Figur 70. Förslag på principiella stråk för rekreation samt koncept för noder med tre teman; rekreation, handel och kulturmiljö.

- Möjliggöra ett område för verksamheter intill naturmiljöer för rekreation.

Kring verksamhetsområdet skapas rekreativa stråk i en krans, så som de gröna pilarna visar i figur 70 ovan. Dagvattenparken utgör redan ena delen av kransen och skulle i det fall kompletteras med ett stråk genom hålvägssystemet, som i norr kopplas till Sörmlandsleden. I söder skulle det förlängas ut i jordbruksmarken och i sydväst till befintliga gång- och cykelvägar.

I arbetet bör det alltid strävas efter att bevara äldre träd. Det bör även skapas möjlighet för träd att bli gamla, genom att spara så årsrika träd som möjligt och ge dessa goda förutsättningar att fortsätta växa under lång tid.

- Spara skog och berg i flikar in mellan kvarter

För att åstadkomma en karaktär av bebyggelse insprängd i natur ska stråk av naturmark sparas mellan några av kvarteren. Lämpligt blir att spara områden där det finns högst naturvärden.

- Skapa kopplingar för gående och cyklister genom området.

Kransen av rekreationsområden kan kompletteras med tvärgående kopplingar genom verksamhetsområdet. I figur 70 ovan är dessa stråk illustrerade med rött. En sådan koppling kunde vara från runristningen vid Dalarövägen, via dagvattenparken och vidare genom etapp 1. En motsvarande koppling kunde göras längre söderut och förbinda dagvattenparken med stråk där topografin underlättar för framkomlighet.

Idag råder brist på gång- och cykelkopplingar över/under Dalarövägen, varför den blir en barriär mellan Albyberg och rekreationsområdena bort mot Tyresta nationalpark. Det bör tillskapas fler kopplingar för rekreation över/under Dalarövägen utmed östra sidan av Albyberg etapp 2.

- Lyfta fram historiska kopplingar genom att skapa ett stråk längs hålvägssystemet.
- Skapa/utöka en plats för rekreation intill runhäll 498:1.
- Bevara kontrasten mellan skogsmarken och det öppna jordbrukslandskapet söder om område 1 och 2.
- Skapa noder inom verksamhetsområdet och i närliggande rekreationsområde där det kan utvecklas målpunkter avseende rekreation, kulturmiljö, mer besöksintensiva verksamheter med mera. Noderna placeras med fördel där flera stråk och funktioner strålar samman. De tre gula cirkarna i figur 70 visar på hur dessa kunde placeras.

De ytor som föreslås för utbyggnad ligger högt i terrängen, vilket gör att de kan bli framträdande på avstånd. För att mildra upplevelsen sett från dagvattenparken och från föreslagna rekreationsstråk föreslås följande åtgärder:

- Bädga in byggnader mot stråk med grönska. Där befintliga träd inte kan bevaras bör det finnas plats inom fastigheterna att utforma landskapet med träd och vegetation, gärna som avspeglar den lokala vegetationen i området och smälter in väl både estetiskt och ekologiskt.

- Utforma tillkommande byggnader med extra omsorg på de platser där de kan uppfattas från rekreationsstråk i och intill området.
- Byggnader som syns från de omgivande bilvägarna, Nynäsvägen och Dalarövägen, ska ha välgestaltade fasader.
- Volymer bör i huvudsak placeras med gavlar mot rekreationsstråk.
- Tak får gärna utformas som sadeltak eller med trappande takformer för att ta ner skalan mot omgivande stråk och från rekreationsstråken.
- Jordiga och mörkare kulörer är att föredra för att inte skapa ett alltför påtagligt intryck i landskapet.
- Vegetation mellan fasaderna kan användas för att skapa en karaktär av samspel mellan storskaliga byggnader och naturmark.
- Skapa rum för verksamheter som kan komma att uppskatta och utnyttja de rekreativa värden som finns i området.

8. Referenser

Afry 2023, *PM Geoteknisk och hydrogeologisk utredning inför plan-samråd gällande verksamhetsmark i Albyberg Etapp 2*, Haninge kommun

Afry 2023, *Naturvärdesinventering Albyberg etapp 2*

Andersson M och Bergstén E. 2019, *Haninges karaktärsmiljöer Rekommendationer vid hantering av kommuners byggda miljöer*. © WSP kulturmiljögruppen i Stockholm och Haninge kommun

Guinard M och Wikell R. 2010. *Albyberg Särskild arkeologisk utredning Detaljplaneområde Albyberg, Alby 1:8, 1:9, 2:3 och Kalvsvik 16:1, Österhaninge sn, Haninge kommun, Stockholms län, Södermanland*. Sau rapport 2010:5

Haninge kommun, 2016, *Detaljplan för Albyberg etapp 2 Albyberg Planbeskrivning*

Haninge kommun, *Kartor*. Hämtat november 2023 från <https://www.haninge.se/bygga-trafik-och-miljo/kartor-och-mattjanster/kartor/>

Haninge kommun, 2016, *Översiktsplan 2030 – med utblick mot 2050*

Lantmäteriet, *Min karta*. Hämtat nov & dec 2023 från <https://www.lantmateriet.se/sv/kartor/vara-karttjanster/min-karta/>

Region Stockholm, *RUFS 2050*. Hämtat november 2023 från <http://www.RUFS.se/publikationer/2018/RUFS-2050/>

© Stiftelsen Kulturmiljövård och Haninge kommun. 2017. *Haninge – kulturhistorisk översikt*.

Stockholms läns landsting, Rapport 5:2012, *När, vad och hur? Svaga samband i Stockholmsregionens gröna kilar*, Tillväxt, miljö och regionplanering

Structor, 2020. *Stråkstudie för cykelvägar – Albyberg*.

Sveriges geologiska undersökning (SGU), *Kartvisare jordarter*. Hämtat nov 2023 från <https://www.sgu.se/produkter-och-tjanster/kartor/kartvisaren/jordkartvisare/jordarter-125-000-1100-000/>

Wikell R och Pettersson M. 2014. *Hålvägar och stenåldersboplatser vid Albyberg, Arkeologisk förundersökning i avgränsande syfte av stenåldersboplatser (Raä 722 och 739) samt dokumentation av hålvägar (Raä 726), Österhaninge sn, Södermanland*

Fotografier/Illustrationer: AFRY om inget annat anges.